

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

ОРГАН СРПСКОГ НАРОДНОГ УЧИТЕЉСТВА У КАРЛОВАЧКОЈ МИТРОПОЛИИ

Бр. 17.

У Новом Саду, 15. новембра 1911.

Год. IV.

САДРЖАЈ: Телесна казна у основној школи. — Лав Николајевић Толстој као педагог. — Школа рада. — Зашто се предаје и како треба да се предаје психологија. — Педагошки преглед: Немачка учитељска библиотека у Берлину. — Образовање у Кини. — Народна просвета: Обучавање одраслих у Француској. — Концентрација рада на народној просвећености. — Учитељство: Скупштина свију учитеља у Угарској. — Из Школеке Самоуправе: Седница Школ. Савета од 28. и 29. окт. (0. и 11. нов.) о. г. — Окружница у предмету званичења и поднашању поднесака. — Практичне обраде: Дијељење и мјерење у бројном низу преко 1000. — Преглед књига: Трезвеност, лист за расправљање алкохолног питања. — Савезник, омладински лист са сликама. — Белешке.

ТЕЛЕСНА КАЗНА У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ.

Стега је врло важно васпитно средство. Циљ стеге није само да одржава зашт за време наставе, него да дисциплинише вољу васпитаника, да би иста и изван зидова школских покретала душу васпитаника увек на онаке чине, који би га довели што ближе савршенству. Да би стеге могла одговорити својој сврси, има прво да скрши ону вољу детињу, којој су нагони једини покретни мотиви, друго, да вољу потчини вољи васпитаника и треће, да развије у њему такову вољу, којом ће моралне идеје трајно управљати.

Средства стеге јесу: учитељев углед — али који се не оснива само на физичкој надмоћности — љубав, предупредивање, занимање, заповед, награда и казна.

О сваком поједином средству не ћемо овде расправљати, него ћемо се ограничити само на казне и то на последње т. з. телесне казне.

Казне треба да су средство за поправљање васпитаника. Има их више врста. Имају се примењивати као природне последице преступа (а и као извештачене) и то према величини погрешке, пазећи уједно и на поступност. Као „ultima ratio“ до сад је и код нас употребљавана и телесна казна прутом.

Наш садањи вел. Школ. Савет изрекао је у последњој својој седници, да се у

вер. основ. народним школама телесна казна не сме употребљавати.

Школ. Савет свакако држи, да учитељев углед, даље познавање дечје природе, искључује потребу телесне казне.

Код просвећенијих народâ, где родитељи брижљиво васпитају децу своју, може бити да школа може постојати без телесне казне. Али поред оваког васпитања односно невапитања, какво је код нашег народа, из школе се не може избацити телесна казна. Сеоска наша деца већином виде рђаве примере и код куће и у околини својој. О каквој смишљеној доследности при поступку са децом од стране родитеља — ни трага нема. Та отац се дичи кад му дете толико нарасте, да зна совати оца и мајку. — Махне се код куће не искорењују, него се чак и одобравају, а деца се грувају само онда, када направе каквоу материјалну штету. А и онај родитељ који жели да му деца буду добра, не бочи се с њима много. Прутом их дотерује.

Када наша деца прекораче школски праг, навикла су на батине. Сретни учитељ добије 80 до 100 прутом васпитане омладине, да им просвети ум и облагороди срце. — Први је посао учитеља, да упознаје природу сваког свог ученика; не тражује добре и лоше стране и тражи



WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

пута, којим ће доћи до срца сваког ученика, да га задобије, завлада њиме да би га могао васпитати. Код већине и постизава успех. Али код неких ученика са ужасом примећује, да су рђаве навике тако завладале душом му, да мора бодро пазити — не да школа уништи утицај дома хрђавог друштва, јер је за то пре слаба — да не постане тај неваљалац дечјим ауторитетом. Из искуства знамо, да на таку децу благе казне не утичу. Па шта да радимо са таким децом, на којима смо безуспешно применили све казне осим телесне?

Да видимо шта веле о томе педагози, искуство и закон. „Дрзак, суров, безобразан и пакостан ученик не може се радикално лечити блажијим казнама, но умерено али осетљивом телесном казном“ вели Böhm. У прилог ове тврдње навећу овај пример.

Имао сам једног ученика чији родитељи нису баш здраво правили разлику између „моје и твоје“. Једном дотрча у школу њихова сусетка и тужи мог ђака, да јој је украо мараму. Он је цинички порицао да је крао. Но торба га је издала. Ја сам га изобличио пред децом, и посаветовао очински. Обећао ми је, да то неће више радити. — Сутра дан сам у торби његовој нашао туђ коштан држак,

Затворио сам га, посаветовао и попротивио му. То после подне сасуо је паприке у очи оном ђаку, који га је тужио да му је украо држак. Ја сам га тада за казну метнуо да засебно седи и забранио сам деци, да се смеју играти с њиме 1 месец дана. Сутрадан деца нису хтела да се играју с њиме. Он ухвати једног слабијег ђака те и томе намаже очи паприком. Још поручи мени, да ме се не боји и да ја њему не смем ништа. Тада сам дошао до уверења, да ће ту помоћи једино последње средство. Ухватим Ису и испрашим га. Та се процедура поновила неколико пута. И Иса доби респект од господина. Друге године нисам имао више с њиме кубуре.

У крајњем случају Коменски дозвољава телесну казну са напоменом, да она и другима задаје страх.

Упорна лаж и пркос, непристојност и

крађа, морају се казнити шибом, вели Диистервег.

Нимајер, Крузе, Кер дозвољавају телесну казну као последње средство.

Од наших педагога Никола Ђ. Вукићевић вели: „тек кад се сва дисциплинарна средства исцрпе, а ипак се неће који ученик да покори закону, него и надаље при свом неваљалству остане, сме се и то само на мушкој деци у „нар. школама и телесна казна употребити“.

Војислав Бакић на 447. страни своје „Опште Педагогике“ констатује за „бијење“ да је у „школама ова казна сад забрањена“,... а друге телесне казне које су пређе употребљавали сурови учитељи као: ударање главом о таблу итд. сад су и законом забрањене. Бакић је само констатовао, а свој суд о казни прутом није изрекао. Али и он дозвољава телесну казну стојања и седења.

Мађарски педагошки лист „Nemzeti Iskola“ у једном свом броју (немам га при руци, да би могао назначити у ком је броју) од пре неколико месеци коментарише вест да су пештански ђаци образовали лоповеску банду овако: то је резултат сувише филантропског поступања са децом. Свакако, да би благовремени шамар професора одузео вољу деци да се реше на такве послове.

Кр. курија је од 14 случајева, 313. § каз. зак. од 1878. у 6 случајева протумачила тако, да учитељи имају права казнити децу и телесно, а у 8 случајева им је оспорила право и казнила их. (Но споменути ми је, да је међу њима било и таквих случајева, где су по двоје држали, а господин оцепио и по 10). Па како да се протумачи тај двојаки поступак нашег највишег судишта у истим случајевима? Никако другачије, но пошто у закону није набројено ко све има права да примењује домаћу дисциплину, онај судица, коме су познате школске околности, тумачио је, да када је родитељ своје право и дужност васпитања поделио са учитељем, уједно му је уступио и сва дисциплинарна права своја, јер без истих не може нико дете васпитати, те је ослободио учитеља од оптужбе. Док онај судица који се држао само §, пошто у § није

изриком споменут учитељ, оспорио му је право и осудио га је.

Само онај може тражити да се телесна казна избаци из школе ко не познаје дечју природу и школске прилике. (Но и највећи противник телесне казне Линднер, тешко да не би променуо своје мишљење, када би га ко поставио да под одговорношћу ради 1 год. дана у нар. школи сличној нашој).

Знамо, а и споменули смо, да покретачи воље школске деце јесу чулни подстицаји. Они желе, да задовоље своје пожуде. Њихов неразвијени ум неприступачан је разлозима, с тога се ради сузбијања те њихове воље морају употребити и грубља средства, а код оне деце, где је кућевно васпитање укорењено махне, које воде дете моралном пропадању, мора се употребити и телесна казна.

Али када није слободно, ми је не ћемо употребљавати. Па шта ће бити последица томе? Она деца, због које се и укида телесна казна (добра, неће учитељ бити) разориће школску дисциплину. Заразиће и другу децу и сав учитељев напор, да што добро створи, биће узалудан. Лажан хуманизам осветиће се и нама и деци нашој. Па зар не видимо и сада већ последице тог нашег хуманизма? Сме ли ко тврдити, да нам омладина није све разузданија, раскаланија? Зар не видимо да нестаје српског стида и поштења? И што хуманије поступамо са онима, који угрожавају морал, све ћемо ниже падати морално.

Такав поступак не сме се ни звати хуманистичким.

Зар је то хуманизам, штедети дете од телесне казне, а пустити га да сам срља на чак да и друге повлачи за собом у моралну пропаст? — А шта да радимо ми браћо с том децом, због којих се и укида телесна казна? Да их оставимо у школи? То није пробитачно. Да их избацимо из школе, па да на улици кваре децу? Шта смо онда урадили? Да се шаљу у поправне заводе као што хуманисте предлажу? А зар тамо не бију? А бити нити је слободно нити је хумано. Или зар не би било

боље да остану у школи, а школа да их као и поправни завод по потреби и бије? Ја држим да би то било најбоље и најцелисходније. — Али бадава мислим ја тако, а свакако и ви, кад наша највиша власт не мисли тако. — Па шта да радимо? 1.) Треба да замолимо вл. Школ. Савет, да нам да упутства шта да радимо са таком децом а 2.) донде док не добијамо упутства јављаћемо сваки случај вишој власти и изјавићемо да не можемо одговорати за успех, ако нас не опросте незгодног ученика.

А на послетку не могу а да не рекнем и ово:

Забрањује се у нар. школи телесна казна, док у нижим разредима многих гимназија г. г. професори и због незнања лекције бију своје ђаке, иако су то деца и из бољих кућа и одраслија. — Та није то тако давно било, када је један млад професор васпитавао учитељски подмладак шамарима.

Мол, 21. нов. 1911.

Р. Замуровић.

Лав Николајевић Толстој

— као педагог. —

I.

Рад Лава Николајевића Толстоја, као педагога, заузима видно место у његовом разновременом књижевном раду.

Још 1848. године, т. ј. много пре појаве на свет његовог првог књижевног рада, већ се бавио мишљу о оснивању школе у свом месту. Његов последњи чланак о васпитању — „У чему је главни задатак учитеља“ датиран је септембра 1909. године. У размаку од преко 60 година с прекидима и у разним облицима: час као редов учитељ, час као педагог-публицист, час као редактор педагошког часописа, час као писац азбуке и књига за читање, час као педагог мислилац, радио је Толстој у интересу школе и омладине. И свуда се види оригиналност погледа, замишљеност, озбиљност; из свега се види да не ради посао тек да се ради, него служи послу,

улаже душу у њега, труди се да проникне у саму суштину питања, ствара нов правац. Он иде својим путем и крчи нове путеве по којима ће доцније већ поћи други. Зар савременици нису били у недоумици кад год су застајали пред јаснопољанском школом, због њеног особитог уређења и слободe која је у њој владала? Зар се нису ишчекивале недоумице, кад је Толстој тврдио, да ми прво треба да се научимо од сеоске деце, па тек онда да их учимо? И одиста, требало је да прођу 50 година па да и сами увидимо потребу слободне школе, да очигледност и експериментат треба да су полазна тачка при решавању питања. Чему и како да учимо децу? Тако, треба да се смени не једно поколење па да се увиди потреба путова, које је геније указивао, и да се пође по њима.

И сам Толстој увиђао је да ће проћи много времена док људи почну остваривати његове идеје за које је био нападан. У свом чланку „О настави и васпитању“ он вели:

„Тешко да ће кроз 100 година постати општа својина мисао, коју ја, можда, исказујем нејасно, невешто, неубедљиво; тешко да ће се кроз 100 година сви заводи удесити тако, да им главна осnova буде слобода ученика“.

Решивши да ради у јаснопољанској школи, Толстој одлази у Немачку, Швајцарску, Француску и Енглеску и тамо проучава уређење школа. И ако се тим проучавањем обогатио и теориским и практичним знањем школским, ипак он у својој јаснопољанској школи не копира ни Немце, ни Французе, већ иде својим путем. Он отвара потпуно оригиналну основну школу, *Толстојеву* школу, чији је основ *слобода*, без принудних мера без казне. „Једини основ образовања, пише он после својих огледа у школи, јесте слобода — слобода народа да оснива своје сопствене школе, слобода ученика да бирају шта ће и како да уче. И само *искусство може да покаже* најбољи метод предавања васпостављајући најприроднији однос између учитеља и ученика.“ „Ја знам, пише он на другом

месту, да ће моје основно убеђење: *да је искуство једини наставни метод и да је слобода једини критеријум његов*, неким изгледати као стара оклепотина, другима — нејасно и апстрактно, трећима — уображење и немогућност“. Ми се не бисмо усуђивали да реметимо мир педагога теоретичара и да исказујемо убеђења противна целом свету, кад бисмо се морали ограничити расуђивањима овога чланка (О народном образовању), но ми *осећамо* могућност да фактима докажемо да су наше идеје изводљиве и на пракси остварљиве.

Велики мислилац необично је уважавао личност у детету. Љубав и то безграничну љубав према деци не само да је приповедао него и делом показивао. Рад у јаснопољанској школи, разговор са децом, шетње, стално опхођење са сеоском децом — показује како је високо ценио дечји свет, кога је више пута у шали називао *својим учитељем*. „Кад би ми дали да бирам: да ли земљу да населим таким светом, какав ја само могу да замислим, али без деце; или таким људима, као данашњим, но са сталним принављањем деце, ја бих изабрао ово последње“...

II.

Слобода, коју је Толстој стављао као главни основ у настави, имала је за најближу последицу: *индивидуалност у настави*, што је све лепо описао у расправи „О наставним методима“. Пошто је разгледао све постојеће методе, он долази до закључка, да ниједан од њих не може бити обавезан за учитеља, јер се настава не може обављати по једном раније примљеном методу, већ се мора имати на уму: прво, да ли је сам учитељ добро упознат са тим методом, и друго, који се од тих метода може применити према дотичном ученику. „Нема најбољег метода. Најбољи метод извесном учитељу је онај, који му је најпознатији. Сви други методи, које зна учитељ и које пронађе учитељ, треба да помажу учењу започетом по једном методу. Да би свака поједина личност најбржим начином научила писменост мора се обу-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА



WWW.UNILIB.RS



WWW.UNILIB.RS

чавати сасвим одвојено од сваке друге личности, те и према томе за сваку индивидуу мора да има и нарочити метод. Некоме је несавладљива тешкоћа оно, што је другоме одвећ лако. Некоме је лакше научити ерицајући, другом по словима, док трећем иде врло лако те одмах чита целе речи“.

И тако сви методи, почевши од ерицања па до данашњег американског метода који се од скоро почео употребљавати, имају право на опстанак; примену сваког од њих Толстој сматра за корисну, само ако дотични метод одговара *индивидуалним* особинама ученика. Ваља нам напоменути да је американски метод, који се за сад сматра као најсавршенији, нагласио Толстој још пре 50 година.

Индивидуалност у настави је могућа само онда, ако је учитељ потпуно и темељно упознат са својим послом. Учитељ-занатлија, уски практичар, не може ништа учинити са тим захтевом. За то су потребни и таленат и наклоност и добро познавање свога посла. „Најбољи учитељ — вели Толстој — биће онај, који је у стању да у свако доба и моментално објасни својим ученицима оно, што они питају. А то ће моћи бити само онда ако учитељ зна све или бар већину метода, ако је способан да проналази нове методе и што је главно — не радити једним методом, већ бити убеђен у томе, да су сви методи једностранни и да би најбољи метод био онај, који би одговарао на све могуће тешкоће на које ученици наиђу, т. ј. не метод, већ *искуство* и *шаланш*.“

Учитељ треба стално да се усавршава, он не треба нити сме да стоји на једном месту, пошто је посао, коме се предао, жив и стално се развија и стално напредује.

„Сваки учитељ, вели Толстој, треба да зна, да је сваки пронађен метод само степен, на који треба ступити само зато да се иде даље; треба да зна, да ако он то сам не учини, онда ће други, усвојивши тај метод, поћи даље, и пошто је настава искуство, то су крај и савршенство непостижни, а развитак и усавршавање бескрајни“.

Као општи критеријум за оцену ваљаности овога или онога метода предавања треба да послужи *лакоћа* којом ученици примају знања, а то ће постити само онај учитељ који боље влада својим предметом. Такав учитељ не ради силом принуде, већ оним интересом који он изазива у ученику. „Сваки напредак педагогије, вели Толстој, ако пажљиво разгледамо историју тога рада, састоји се само у све већем и већем приближавању природности односа између учитеља и ђака, у мањем присиљавању а већем олакшавању учења“. Где нема присиљавања тамо је слобода и обратно. Али баш ту настаје питање: где је граница тој школској слободи и како ћемо је наћи? На то јаснопољански учитељ прекомерно одговара овако: „Границу те слободе одређује сам учитељ својим знањем, способношћу у управљању школом, та се слобода не може уоквирити у неке нарочите прописе; мера те слободе је само резултат већег или мањег знања и таланта учитељева. Та слобода није правило, по она може да послужи као контрола при међусобном упоређењу школа, а и од користи је при упоређењу нових метода који се заводе у школи. Школа, са мање принудних мера, боља је од оне у којој је више присиљавања. Онај метод, који не тражи принудне мере за одржавање дисциплине, добар је; а метод који тражи више строгости при одржавању дисциплине, насигурно је рђав“.

Ти закључци су за нас од неочењене користи, тим пре, што нису изведени једино на основи теоријског размисљања, већ су последица оне педагошке праксе, која је царила у јаснопољанској школи. Кад се на 15 година после затварања јаснопољанске школе сетио њеног уређења, Толстој је рекао: „Последице таквог (слободног, без трунке присиљавања) поступања са ученицима биле су за учитеље ове: што учитељи нису сматрали да је најбољи онај метод, који су знали, него су се трудили да сазнаду и друге методе, да се друже с другим учитељима, те да дознаду и њихове начине предавања, испитивали нове начине и што је главно, *шаланш* су се сами учили. Учи-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА



тељ никада није помишљао, да су за неуспех криви ученици: њихова леност, несташлук, тупоумље, глувоћа, тунавост, већ су поуздано знали, да је за неуспех крив сам он — учитељ, и за сваки недостатак ученика учитељ се трудио да пронађе средство. За ученике су ове последице: што су с вољом учили, увек су молили учитеље за зимске вечерње школе и били су потпуно слободни у школи, што, по мом убеђењу и искуству, јесте главни услов за успешан ток наставе. Међу учитељима и ученицима су владали пријатељски, другарски — природни односи, јер само на тај начин може учитељ потпуно да упозна своје ђаке. Ако бисмо хтели да одредимо разлику школе по првом спољашњем утиску, онда је она оваква: у црквеној школи чује се неко особито, неприродно — једнолико викање свих ученика, а ређе строги глас учитељев; у немачкој школи чује се само учитељев глас, а ређе бојажљиви гласићи ученика; у мојој, јаснопољанској школи, чују се громки гласови учитеља и ученика готово заједно“.

С руског

Свет. С. Поповић
учитељ.

(Свршиће се.)

Школа рада.

По немачком **ЂОРЂЕ ПЕТРОВИЋ**, срп. нар. учитељ.

(Наставак).

Сувишно је нешто казати о вредности једне школе, као што ја покушавам да о тој расправљам. Ми смо пошли са гледишта детињег развијања, дакле како се то развијање најбоље може унапредити. Разуме се, да оно, што је тако основано мора развијање и унапредити. Неки би ипак опазили да нешто фали, када се вредност у појединости не би још једаред установила. Ја ћу се ограничити само на то да вредност оног што је посебно у нашој школи, што јој даје име школе рада, расветлим.

При томе се све стране човековог развитка потпомажу. Свакоме ће бити јасно, да се при радовима и приказивању телесна вештина, нарочито вештина

руку, образује, и да настава која дозвољава толико кретање, не може да утиче тако штетно на здравље, као данас. И то је јасно, да је овде дата прилика за развијање сваковременог укуса. Смисао за градиво и форме, за услове форме посредством градива и начина рада побуђује се. Психолошко образложење пошло је у главном са душевног развијања, те тако и школа рада мора назити на ову нарочиту вредност. Процес онажања се усавршава или као што се обично каже: око се образује. Посредством школе рада ствара се јако, природно интересовање, богата знања се пружају у форми очигледности, и непрестано је дата прилика за примењивање знања и моћи.

Знања, која посредује школа рада по себи су од вредности за каснији живот, али она образују потребну основу за сваку каснију зараду и знање.

Значај школе рада за морално образовање не може се довољно оценити. Не само, да рад по себи развија у детету драгоцене врлине карактера. Главна је вредност у заједничком животу дечјем. У школи рада деца не седе само заједно, она живе заједно, раде заједно, а притоме може дете да се вежба у свима оним врлинама, које ми у животу од њега тражимо. Вежбање у сносљивости и обзирности, подвргнути се и прилагодити се у једну целину, другом бити у помоћи: све то може овде да буде стална навика. Школа рада је једна социјална заједница, а данашња је школа само прикупљање индивидуа.

Она ипак не може да индивидуи буде правична. Множина смета појединцу. Обзир индивидуалности захтева, да брзина, интензивност и правац рада не буде једнако одређен од учитеља. У школи рада може бржи да ради вешто, и он се од других неће задржати. Ако је он готов, постоји друго занимање. Ко у својим посматрањима хоће да иде даље и дубље да прозре, ко свој рад хоће већма да усаврши, овде има он слободе и помоћи. Па, ко нагиње једном и нарочитом правцу, томе нека се дозволи. Целина при том пречи, да он падне у

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

једностраност. У вези са овим хоћу још једном да пружим прет на употребу књиге.

Свако се може развити према својој индивидуалности. Учитељ не води нигде, он само подстиче. Сваки при овом раду мора бити самосталан, па то и може, јер се од њега не тражи више, него зашто је он способан. Све је основано на сопственој вољи и тако школа рада васпитава самосталне карактере.

Јасно је, да врста школе, какву ми желимо, најбоље одговара и потребама живота. Развијање човека састоји се у томе, да се уживи у културу. Шта ту можемо боље учинити, него да га за све захтеве ове културе вештим учинимо, и да ово развијање у свакој могућности и на све стране потпомогнемо. Наша данашња школа, која делимично хоће да служи потребама живота, свађа ово врло једнострано. Она данас не свађа вредност и значај градива и доброту рада, пошто човек све мора да купи. Она не зна ни то, какав значај има образовање укуса, дјочим је наш живот са хиљадама ствари опкољен, које могу бити лепе или ружне. Вредност сваковрсних саобраћајних средстава она такође не познаје. Школа будућности све то мора примити у свој оквир, у колико се то прилагођава развијању детета. Та школа ће животу давати људе радине, људе ствараоце, у колико је у сваком способност.

Казаће се, да школа рада не васпитава за животни рад. Казаће се да је наш рад само игра и не значи, да се човек заиста привикне на животни рад. Али то не можемо ни хтети, да се дете већ из ране младости привикава на рад са каквим се оно касније сретат, као редован, једостран, често умарајући рад. Ово приморавање принуштамо ми мирно животу, и ако се на жалост човек прерано мора на њега да навикне. Овакав прешан рад може он омладини само пречити развијање. И ако школа рада не треба да буде предшкола тешког рада живота, она ипак васпитава веште, и за рад готове људе, који према раду са другачијим способностима стоје него сада.

Већ је поново наглашено, да школски

рад не одређују потребе каснијег живота, него садања потреба. Ова реченица је тако важна, да се не може довољно наглашавати. Она ће и изазвати највише *ојрека*. Па ипак треба да се сваки педагог сложи с њоме. Вредност интересовања је призната и нико не пориче озбиљно, да је наш рад бескористан без детињег интересовања и без пажње која из њега произлази.

С тога гласи захтев једногласно: *Интересовање побудити*. Када дакле признамо, да се интересовање у детета само тамо може побудити, где је учмалост и мртвило, то смо већ близу код нашег захтева, па када још даље признамо, да се и интересовање, које је код детета од себе пробуђено, да мора добити свој доручак, онда је свако уз нас. Кома градиво одговара, тај ће са собом бити задовољан. Дете се интересује само за истинито, за чиме његово развијање тежи, а за то и приања, чим му се пружи. За нас не може бити важно да летимично интересовање побудимо на уметнички начин, јер је плод исто тако пролазан, као и само интересовање. Ради интересовања не смемо следити само у избору предмета, него и у поступку. У детета је нпр. на жељезници сасвим друго интересовање, него код одраслог. Локомотива, знак поласка га интересује, дакле појединости, које одрастао већином не посматра. Ако га приморамо, да оно посматра, што одраслог занима, без да код њега постоје услови за интересовање, онда га никако не ћемо унапредити, него му време поробити. Пустимо га нека се на свој начин унапређује, усавршава. Оно ће се при том користити, и када одрасте, и код њега постоје исти услови интересовања, као код нас сада, то ће оно на жељезничкој станици исто оно видети, што ми данас видимо. И тим боље, што се оно као дете што интензивније занима својим начином.

Кад ми детиње учешће прилагодимо нашем раду, онда ћемо и *код њега одстранити* одвајање школе од живота. — Сада оно мора у школи да заборавља живот, а напољу радо заборави школу. Али ако је у школи меродавна детиња

потреба, онда оно донесе са собом у школу учешће и искуство живота, тада ће у школи на питања добити извешћа, која му напољу троструко падају на памет, али ће онда и напољу радити, што ради у школи, прикупљаће даље искуства, на што га је школа подстакла. Тако добија школски рад не само допуну, пошто се и ван ње продужује, него онда школа има сасвим други утицај на дете него сада, и тиме на његов цео живот. Ако школа не утиче на ваншколско време, не утиче много ни после довршене школе.

(Наствиће се.)

ЗАШТО СЕ ПРЕДАЈЕ, И КАКО ТРЕБА ДА СЕ ПРЕДАЈЕ ПСИХОЛОГИЈА.

Од

ГАБР. КОМПЕЗРЕА.

Превео

ВАСА СТАЈИЋ.

Предмет овог увода. — Општа корист од психологије. — Психологија и етика. — Психологија и педагогија. — Психологија и основна настава. — Метода при предавању психологије. — Природна психологија. — Самопосматрање и посматрање других људи. — Психологија и друге науке. — Психологија и граматика. — Психологија и историја. — Психологија и књижевност. — Упоредна психологија. — Психологија детета. — Практични савети. — Белешке. — Употреба књиге. — Општи карактери психологије.

Предмет овог увода. — Пре него што уђемо у посао, треба решити два претходна питања:

1^о Зашто је учење психологије, некад привилегија класичне средње школе, недавно уведена у наше народне школе, у наставну основу учитељских и учитељичких школа, као што је у најновије време у извесној мери успела и у наставну основу стручних школа?

2^о Како треба предавати психологију, и које методе је најбоље употребити па да се ова филозофска наука навикне на ново земљиште, да донесе и све своје плодове у умовима који су привидно слабо спремни за ову врсту науке?

Општа корист од психологије. — И ако је напредовањем мисли људско знање преобразено и створене су нове науке голема замашаја, ипак се још увек, после две хиљаде година, као истина може поновити оно што је Сократ гледао да научи свакога свог ученика. Прва и најкориснија од свих наука јесте она која се своди на ово просто правило: „Познај себе самога“.

Познавање себе самога је у истину кључ за све духовне науке. Познавати себе сама

значи тим самим познавати све људе: значи схватити начела на којима почивају сва знања о психичкој природи човечанства.

Историја би била само низ чињеница без везе, загонетна поворка не схваћених личности, за свакога који није научио, у школи психологије, да разазна унутрашње побуде, идеје, осећања или страсти, који покрећу човечанство на посао, за онога ко не уме да анализује карактер људи који су, претежним својим делањем, главни радници историје.

Тако исто, без познавања људи се може бити само плитак политичар. Да би се владало људима, први је услов знати битне инстинкте, природне тежње човечанства. Како се може хтети управљати силама чију природу не познајемо?

Психологија и етика. — Али се корист од психологије још јасније показује код њених веза с етиком и педагогијом.

Теоријски, етика почива на психологији. Слобода, која је услов за опстанак морала, и савест, која моралом управља, психолошке су чињенице. Етичка начела су у истину разумљива само ономе ко им је психолошки схватити порекло и искусио снагу у рођеној свести. Са друге стране, теорија дужности није ништа друго него индукција, закључак из психолошких чињеница. Оно што ми јесмо, упућује нас да одредимо шта треба да будемо. Познавање своје природе открива човеку његов позив. Дужности су уопште само природне тежње, ублажене и управљане разумом.

Практично, психологија је исто тако потребна за морал. Колико погрешака бисмо могли избећи, колико врлина стећи, кад бисмо као психолози умели размислити о моћном дејству неустрашиве воље, о свемоћни навике, о неизбежној фаталности страсти, која није под надзором размишљања и под управом воље!

Психологија и педагогија. — А шта сада да речемо о утицају што га добро научена психологија има на педагогију, на науку и вештину васпитавања?

Је ли реч о моралном васпитавању? Очевидно је да ћемо неспретно покретати пружине дисциплине, да ћемо невестито исправљати погрешке, развијати врлине наших ученика, ако нам психологија не пружи средство за анализу детињих осећања и страсти, њихова порекла и развића. Како се могу с тактом употребљавати казне и награде, ако не дамо себи рачуна о емоцијама, које се тиме буде у срцу ученика, ако не знамо шта је то страх и стид, самољубље и утакмица? Како да с успехом потпомажемо клијање и даље напредовање моралних особина, ако нисмо размисљали о односима осећања и идеја, о стварању навика?

Ради ли се о интелектуалном васпитавању, онда се потреба психолошких знања на-



меће још јачом силом. Каква се делотворнија спрема за будућег васпитача духа може и замислити, него што је проучавање самога духа, разних елемената из којих је он сложен и закона који управљају његовом организацијом и утврђују односе међу њима? И кад треба одабрати најбоље методе предавања, прилагодити их способностима ученика, саобразити их напретку његове интелигенције, је ли онда доста знати само оно што предајемо, историју или геометрију? Зар није неопходно, да бисмо неосетно али поуздано саопштили истине које предајемо, познавати радњу интелектуалних елемената? Исто онако као што се ратар не задовољава да пробере своје семе, него проучава и природу земљишта које засева.

Психологија и основна настава. — Ови су разлози довољни да оправдају уношење психолошких појмова у наставну основу за учитељске и учитељичке школе. Без сумње, ту се ради о знањима које приправник као учитељ неће имати да ученицима директно саопштава. Јер притом није ни реч о увођењу науке о људској души у основне школе, и ако неки шпанолски педагози мисле да се ученици већ за првих година свога школског живота могу без рђавих последица успешно упутити у елементе психологије (1); ма шта да је говорио о томе и француски педагог, Кондијак, који је учење психологије сматрао као најзгодније оруђе за развијање детињег духа већ на почетку његова учења. Не, психологија претпоставља зрелост духа, снажну пажњу, за коју је дете неспособно.

Али код учитељског приправника, који је већ младих увећан да умно ради, ти услови постоје; он свакако може да без великих тешкоћа стекне психолошка знања, а пошто их је већ стекао, биће му ова знања од неоцењиве користи.

Прво, за његово стручно образовање: као учитељ он ће имати да предаје о моралу. А како ће то чинити с успехом, ако га психолошко размишљање није припремило да разуме танане и дубоке појмове, које садржи наука о моралу, да личним напором присвоји апстрактна правила о владању, која је дужан унети у душу и срце својих ученика.

Са друге стране, и за осталу му наставу, парочито за историју, психологија ће му пружити општих знања, која ће дати живота и узвисици његова предавања. Непрестано се учитељима понавља, како је њихов позив да стварају људе. Па хоће ли они то моћи, ако не познају природу човечју?

Затим, за његово опште образовање: учитељска школа пије само фабрика учитеља; она је дужна да пружи својим ученицима, сем стручног образовања, које их спрема за

њихов будући занат, и опште образовање, које ће развијати и подизати њихове способности. А баш с тога гледишта је учење психологије од највеће важности. Само оно нам открива достојанство људске природе, само оно одређује човеку ранг, ни одвише високи ни одвише низак, кад му даје јасну свест о томе шта је он.

Метода при предавању психологије. — Али да би ученик запста нашао ове користи у проучавању психологије, стало је пре свега до пачина на који ће му се ова наука предавати.

Приметимо одмах да се и сувише заборавља разлика међу научним проучавањем и елементарним настављањем у психологији. Друга је ствар психологија као таква, сматрана као наука, предмет дубоких филозофских проучавања, а друга ствар психологија како се у школи предаје. Ова разлика је већ одавна освештана, чак и за науке које су лакше од психологије, за историју, на пример. И одиста нико неће замењивати историчара и предавача историје, књигу високе учености, као што је *Histoire de France d' Henri Martin*, с уџбеницима који су намењени да буду ручне књиге ученицима. Писци психолошких уџбеника се нису увек надахнули том истом мудрошћу. Њихова су дела више споменици подигнути науци, него књиге за популаризовање и опште образовање.

Професор психологије ће, дакле, пре свега имати на уму да у науци коју он предаје треба бирати између лаксузних или одвише тешких преписака, непотребних чињеница, равнодушних појединости, и одиста корисних питања, која су од практичног интереса, као што су по својој једноставности и јасноћи и приступачна младим умовима. Па и сама та питања, он их неће удубити, исцрпети, неће их обрађивати као научењак који иде до краја својих истраживања; него ће их олакшати колико се год може, изнеће им само суштину, битне делове. Једном речју, имаће на уму да он није мислилац који ради и спекулише о унапређењу чисте науке, него професор који одабира, прилагођава, упрошћава научне појмове ради настављања својих ученика.

Разни правци при предавању психологије. — Иначе, предавање психологије има, како кад, разне облике. Оно може да иде разним правцима. Све стоји до сврхе за којом се иде. Кад би се радило о томе да се психологија предаје будућим политичарима, адвокатима, суцима, од њих би се очевидно тражило да, пре свега, проучавају психологију зрелог човека, јер ће они у вршењу свога позива имати посла само са зрелим човеком. Али пошто се у учитељској школи ради о томе да се образују будући учитељи, који ће управљати децом, требаће, пре свега, препоручити њиховој пажњи не само способности одраслих,

(1) Мислимо овде наставну основу по којој у наше дане раде професори Слободнога Института за настављање у Мадриду.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА



у правилној њиховој и коначној радњи, у савршеним и непомичним облицима зрелости, него нарочито психологију детета, законе јачања и развијања способности, њихове све савршеније организације.

Психологија је свакако једна, па у учитељској школи исто тако као у гимназији или на универзитету, садржи увек иста питања, проучавана скоро истим редом. Па опет зато, с обзиром на карактер свог предавања, професор ће се учитељске школе морати задржати дуже код неких предмета, код закона навике, на пример; а летимично ће прећи преко других предмета, какав је о пореклу идеја. Његова развијања обрађиваног предмета ће бити сразмерна користи овога за праксу. Напоследку, свим питањима ће дати нарочит облик, а овај ће му бити диктиран и специјалним позивом ученика којима се он обраћа.

Природна психологија. — Али, рећи ће се, ма колико вешто и с тактом пробрао професор питања, ма како их обрађивао, психолошки појмови свеједно остају нејасни, тешко приступачни, за неке духове просто неразумљиви. Психологија је „наука апстрактна и опора“, понављају као да се надмећу учитељи савремене психологије (1). А опште мишљење им даје заправо.

А да није мало и погрешка психолога, што им је наука ограђена таким предрасудама, што има глас који никога не привлачи? Јесу ли се они свагда довољно трудили да у искуству самога детета нађу полазну тачку за своје теорије?

Окретан професор ће умети обавестити своје ученике, већ на самом почетку својих предавања, да су начела психолошких знања већ унапред у њиховим рукама.

„Између свих чињеница о којима он говори својим ученицима у истину нема ни једне која им не би већ била позната, коју не би они сами у себи сваког тренутка доживели, искусили, чији израз не би били већ сто пута нашли у писцима које су читали. Настава у филовизији, дакле, не почиње тиме што би ученика бацила у неки потпуно нови свет; напротив га она преноси на земљиште њему нарочито познато; она узима за темељ науку коју је ученик већ стекао, ону природну психологију, свима заједничку, коју ће настава гледати да преобрази у истински научну психологију, и то тачном анализом чији резултат је класификација и одређена дефиниција“ (2).

Треба се дакле стално позивати на лично опажање ученика, који треба само да потражи у себи, па да ухвати на делу феномене чије му законе професор излаже. Психолошке истине не треба да сићу из облака апстрактне мисли; оне излазе, тако да рекнемо, из утробе самога човека. Свако их носи у себи. Без сумње, да бисмо дошли до њих, потребан је напор свести у размишљању; али је за ово

научно посматрање природна полазна тачка инстинктивна свест која прати све радње психолошког живота.

„Психолошка знања, кажу американски педагози, не вреде ништа ни за професора ни за ученика ако не потичу из свесног испитивања, из промишљеног класификовања феномена и способности свога рођеног духа... Учење из уџбеника за психологију је тек објективан посао као што би било проучавање неког минерала“ (1).

Треба дакле, да би књига била од користи, да би професорово предавање постало плодно, да ученик све то допуни субјективним посматрањем, да све то контролише личним оверавањем изложених чињеница и утврђених закона.

И као што је ово најбоље средство да предавање психологије постане јасно и разговетно, тако исто је то и прави начин да оно постане корисно: јер се више ради о томе да се код ученика пробуди смисао за размишљање, да се навикну на проучавање себе, него да им се саопште резултати неке готове науке: исто онако, као што је код етике више сврха да се пробуди смисао за морал, жива и дубока свест о дужности, него да ученици науче читав списак дужности или цео низ суштинских разликовања између добра и зла.

Очигледност у психологији. — Из напред реченога излази да ће метода очигледности паћи лако примену у предавању психологије. Очигледност претпоставља одиста да се деца ставе пред ствари и да им се прво покажу чињенице које су им најпознатије. А шта је духу ближе од духа самог? Шта је познатије нашим мислима од свакодневних догађаја нашег психичког живота? Нема право ко психичке чињенице приказује као апстракције. Оне не потпадају под чула, то је истина; али су оне непосредно дате свести и сачуване памћењем. Оне су на свој начин реалне, конкретне ствари које ученик може непрестано узимати преда се и разматрати. Памћење, пажња, закључивање, воља, су с истим правом чињенице, с којим тежа, светлост и електрицитет.

Схваћена у оваком духу, с непрестаним позивањем на свест ученика, настава у психологији може постати права очигледна настава.

Сократска метода. — Професор психологије се, дакле, неће служити само дидактичном методом. Он се неће задовољити да ex professo да тачне дефиниције и описе. Он ће ученике питати што је више могуће; без престанка ће надовезивати на њихово рођено опажање; искаће од њих примере које ће они налазити сами у себи; управљајући њиховом свешћу, учиниће да сами у себи открију оно што хоће да их научи. Управо у питањима из психологије је Сократ и примењивао методу која

(1) M. Janet, Cours de Morale. Introduction.

(2) M. Rabier, Discours prononcé à la distribution des prix du Concours général. Journal Officiel du 4 août 1886.

(1) Видети Programme de l' école normale de Saint-Cloud' Etats-Unis d' Amérique, pour l' année 1886-1887.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

је по њему названа. Кад учитељ-предаје историју, он једини, тако рећи, треба да говори; он нема ништа или скоро ништа да чека од сарадње својих ученика, него им открива чињенице о којима пре тога нису имали ни појма. Напротив кад предаје психологију, само ако уме да се спађе, он може имати ученике за активне сараднике; може учинити да они сами изнађу услове пажње, на пример, главне законе памћења, добре и незгодне стране маште. Свест и памћење су за свакога од нас као неки унутрашњи музеј, где су се разне чињенице, које су предмет психолошког испитивања, сукцесивно нагомилале од нашег детињства, од уласка нашег у свестан живот: посао професора психологије јесте да само разреди ове чињенице, да их дефинише, најзад, да унесе научан поредак у ту збркану и несређену збирку успомена.

Самопосматрање и посматрање других људи. — Самопосматрање, као што је основ научном испитивању људске природе, треба да остане и главно средство при настави у психологији. Од свих наука, психологија се најбоље може предавати на исти начин на који је и постала, ако човек стално свраћа поглед на себе. Али не треба занемарити ни друге изворе, из којих се може претпотипуније познавање људске природе. Професор психологије, и ако ће позивати ученика да посматра сам себе, упутиће га да посматра и своје другове и све људе у опште. Ако одиста није могуће да се продре непосредно у свест наших ближњих, могу се бар пагађати њихове мисли, њихове емоције из геста, спољашњих знакова, језика, једном речју, који их изражава.

Психологија и друге науке. — Психолози се обично много напрежу да утврде како је њихова наука посебна једна наука, да она има свој посебан предмет, који се не може свести ни на који други. Ми томе никако не ћемо противречити. Али, при предавању психологије би било врло опасно кад би је, под изговором да хоћемо учење да јој специјализујемо, издвојили од сваке друге науке, и кад бисмо пропустили користити се помагањем које јој пружају друге науке које, пошто су допринеле да се она развије, могу још више учинити да предавање психологије постане јасније и живље. Овамо спада наука о језику, историја, књижевност.

Психологија и граматика. — Тако је мало истина да је психологија сасвим особена наука, која својом апсолутном новином може збунити ученике, да она напротив има тесних веза с науком коју дете пре свега предузима, са граматиком. Добро учење граматике је извршена припрема за важан одељак психологије.

Психологија, наиме, проучава законе мисли, а граматика законе говора. Међутим говор није ништа друго до изражавање мисли. Како би могао, према томе, човек себи дати

рачуна о вредности речи, о њихову односу, о синтактичним правилима која одређују правилну употребу речи, ако није стекао бар неке идеје о унутрашњем току мисли? Човек се несвесно бави психологијом, кад логично анализује реченицу, кад разликује подмет, прирок и додатке, а све то су управо елементи суђења. И не слутећи, човек примењује једно од рационалних начела које дефинише психологија, начело супстанције, које се понекад изражава овако: „Нема квалитета ни начина без супстанције“, кад ствара граматичку теорију о именици и придеву.

Психологија и историја. — Туже се, не без разлога, на сухопарност простог излагања психологије које се ограничава на опште ствари о људској природи. Изврсно средство да се избегне та сухопарност, која умара младе духове, јесу примери, из историје и из биографија знаменитих људи, који одговарају разним проучаваним способностима. У историји не ћемо тражити помоћ само зато, да бисмо испунили празнине у личном посматрању, које нам увек пружа само несавршене примере човека; него највише да би настава била прожета интересантношћу и животом. Потрудите се да ваши ученици увиде како се, у историји, пажња зове Њутн, амбиција Цезар, машта Шекспир, логично закључивање Декарт, и они ће вас слушати с удвојеном радозналношћу. Учините да разумеју каквим је побудама попустио Карло IX, кад је наређивао Вартоломејску Ноћ, Шарлота Кордеј кад је убијала Марата, па ћете много учинити да упутите и заинтересујете ваше слушаоце за проучавање сензибилитета. Историја, управо, није него психологија у акцији. Историјске чињенице стоје према психологији скоро као експерименти према физици. Оне нам показују људске способности како делују под нарочитим околностима, с рељефом и пуноћом коју им даје изузетна снага духа и карактера код неких људи.

Психологија и књижевност. — Што ћемо још препоручити, то је да професор што више може приближије психологију књижевности. Списи моралиста, успомене научњака, дела драмских песника су психолошки документи несравњиве вредности. Они нам откривају људску душу, једни у нeredу њених страсти, други у херојизму њене воље.

„За проучавање закона разума, треба познавати науку срца, страст, вољу треба поближе проучавати код наших трагичних песника“ (1).

Читање једне стране из Декарта, да би се објаснио ток закључивања, једне сцене из Расина или Корнеја, да би се анализовала радња страсти, срећно би помогло дидактичној настави у психологији.

Упоредна психологија. — Психологија казује

(1) Janet, la Psychologie de Racine, „Revue des Deux-Mondes“, du 15. septembre 1875.

човеку праве његове одлике, кад открива достојанство његове природе; али поред одлика она треба да му рекне и по чему је он сличан осталим животињама. За проучавање нижих способности људске природе, инетикта, телесне активности, чулне перцепције, памћења, живот животиња пружа прилике за поређење, које професор психологије неће пропустити. Деца и младићи имају нарочиту вољу за посматрање нижих бића. Тим се расположењем треба умети користити, пошто упоредна психологија, посматрање животиња, потпомаже напредовање у проучавању човека.

„Да нема животиња, говораше Биџон, природа човека би била далеко мање разумљива“.

Ако се из Лафонтенових *Басана* често може извући поука о моралу, може се и из многих чињеница зоологије добити поука за психологију.

Психологија детета. — Проучавање детета ће, још више него посматрање животиња, дати психологу интересантних и корисних обавештења. Анекдоте, црпене из живота и згода детињства, згодно ће оживети нешто монотони основ психолошких теорија. И без тога, психологија детета чини саставни део психологије, пошто, по нашем схватању, психологија није геометрија с непокретним формулама, него историја која приповеда прогресивно развиће душе. У осталом, с ове стране су први кораци већ учињени: из дана у дан је све више књига о детету (1); и већ данас се треба више бојати претеривања, него ли занемаривања, заборавања овог питања. Управо са зебњом смо дознали за дисертацију неког учитеља о развићу интелегенције, где се у много страна говори о првим сензацијама детета пре рођења.

Практични савети. — Покушали смо да дефинишемо општу методу при предавању психологије. Али стоји, дабогме, да ни најбоља метода неће надокнадити дар и знање учитеља. Лекције највише саображене плану који смо ми скицирали неће ништа вредети, ако професор не уме да им да живота јасношћу и живахношћу излагања, личним акцентом убеђења.

Без обзира на све то, свака лекција из психологије ће садржати у главном дефиниције и описивања, или, још пре, анализе, које нису него тачнија описивања. И без каква основа се психологији замера да не може избећи неодређеност и несигурност. То вреди само за спекулативну психологију, која почиње с метафизичким питањима о супстанцији, о спиритуалности душе. Али елементарна психологија, која се задовољава излагањем чињеница и дефиницијом њихових односа, емпиријска психологија која не излази

из граница посматрања, исто је тако солидна, исто тако тачна наука као и физика или хемија, с једином разликом што на феномене које проучава не може да примени нумеричне формуле. Професор ће се лакше трудити да пађе сву могућу тачност у изражавању, и ако ће, колико се год може, избегавати техничке речи и гледаће, кад год их употреби, да укаже на њихове еквиваленте у свакодневном говору; рећи ће, на пример, да се сензибилитет и интелегенција у свакодневном језику зову срце и памет. Примери позајмљени из историје, позивање на књижевност помоћи ће као какве илустрације текста; да се употпуну, да се објасни дидактични одељак излагања.

Белешке. — Исто тако важно, као брига о прецизности и тачности излагања, јесте уверавање, помоћу честог пропитивања, да је ученик разумео и запамтио оно што му се предавало, и настојање да свему томе ученик дода неколико личних размисљања. Да би се фиксирало усмено предавање, биће добро и да се уведе бележење: под условом да се од тога не прави злоупотреба, да се за сваку лекцију не оптерети сваки ученик дугим радом. Доста је да по реду један од ученика бележи речи предавача. Таква једина бележница, где би ученик могао, бар код неких тачака, поступити оригинално, и која не би била ронска и машинална репродукција онога што је речено у школи, пошто је прегледана и исправљена од професора, постаће за све ученике тачни *memento* о сваком одељку предавања.

Употреба књиге. — Изгледало би да под овим приликама књиге не би ни требало; али није тако. Између свих наука се можда најмање филозофија може задовољити усменом излагањем, чак и кад је оно одлично: њој треба још посао размисљања, читања кад је дух свеж. Зато је потребна књига која ће бити коментар професорових предавања, која ће, с више прецизности и мање развијања него усмено излагање, фиксирати и држати пред очима ученика основне појмове.

Општи карактери психологије. — Ми сумњамо да, тако предавана, психологија не би могла бити за младиће наука сразмерно лака и занимљива. У тој нади смо написали скромни покушај који данас предајемо нашим читаоцима. Нека би стекли, проучавајући га, вољу за психолошке студије, смисао за духовни живот, што напредовање физичких наука хоће да уништи код нових нараштаја! За сваки случај, ми се падамо да ће одавде научити да цене психологију, да јој разумеју значај. Духовни свет, као и физички, подлежи законима: тако да проучавајући себе сама човек проучава све људе, исто онако као што проучавајући један мисерал, једну биљку, про-

(1) Корисно се могу употребити тако суштествине и богате у чињеницама књиге које је Паре посветио детињству.

учава све минерале и све биљке. Психологија, ма шта се рекло против, јесте позитивна наука, која с пуним правом тежи за несумњивошћу. Она нам открива један део универзалног поретка, поредак који управља развићем наше духовне природе. Ми лично не мислимо да она губи у вредности и занимљивости зато што одлучно отклања, по примеру физичких наука, проблеме који се не могу решити, па којима ће се увек сламати људски ум и који спадају у област метафизике; зато што ће своје тежње свести на класификовање и анализу чињеница које дају принципе етичким прописима и педагошким методама.

(Наставиће се).

Педагошки преглед.

Немачка учитељска библиотека у Берлину. (Deutsche Lehrerbücherei). Немачка учитељска библиотека има 63 хиљаде свезака. Основао ју је 1876. г. берлински учитељски савез уз немачки Школски Музеј. 1909. јануара месеца прешла је она у посед учит. Савеза са свима колекцијама у музеју. Задаћа библиотеке је:

1. да послужи историчком истраживању, давајући по могућности потпуну слику развита учевно-васпитачког рада, колико се то огледа у педагошким списима. Да ту сврху постигне, библиотека скупуља рукописни материјал сваке врсте (рукописе знаменитих педагога, грађу школских и учитељских списа, ћачке писмене радње и томе слично) слике и медаље што се односе на историју педагогике.

2. даје члановима учит. удружења средства не само за даље педагошко образовање него и за опште. У корист тога, библиотека прикупља, уз педагошка дела, и веће радове општег значаја из оних знања, за које се у учитељским круговима појављује нарочити интерес.

Таким путем колекција немачког Школског Музеја стално се допуњује. Број рукописа у библиотеци износи преко 1.700; библиотека има богату збирку јубилејних медаља учитељских савеза (око 300); колекцију гравираних портрета (преко 600), међу којима има врло ретких примерака; нарочито је богата збирка Песталоцијевих портрета. Има колекције карикатура из разних листова на школска питања, има групу предмета знаменитог педагога Фр. В. Харпшца.

Примивши Учит. Савез библиотеку у свој посед, одредно јој је два спрата у свом новом дому, о чему се водило рачуна још при

зидану зграде. Тако удешене просторије одговарају свима и најстрожијим потребама књижничке технике и имају места за књиге да се попуњују још за 20—25 година. 50—60 процената од свију књига добива библиотека од приватних особа, учених завода, учитељских друштава и од редакција недељног листа берлинског Учит. Савеза „Pädagogische Zeitung“, које овај добива на рецензију.

Број изданих свезака за прву половину 1908. г. био је 3.680 од тога је 45 % књига било издато у Берлину, а 55 % у друга места у Немачкој. Број претплатника за то време био је 500, од којих је око 45 % из Берлина.

Фонд библиотеке био је 1908. г. 2.000 марака, 1909. г. око 2.300 м., 1910. г. — 6.000 м. Општа прорачунска свота била је у 1908. г. око 10.000 мар., 1909. око 9.000 м. а 1910. — 11.500 мар.

Бесплатно се могу користити библиотеком учитељи, особе које служе у школских власти и педагошки писци. Књиге се, у неограниченој количини, дају у Берлину на 4 недеље на послугу, а по другим местима на 8 недеља.

Званична издања и листови последњих година не издају се кући него се могу у дворици за читање прегледати.

Списак књига описан је у каталогу од 1904. г. и његову додатку од 1909. г., који скупа имају око 700 страна. Осим тога је ове године издан каталог књига о средњем нарочитом образовању (продужном образовању), које у последње време заузима видно место у педагошкој литератури. У овај мах особље у библиотеци заузето је каталогизацијом педагошких расправа у сувременим педагошким издањима. Нове приспеле књиге, а и годишњи извештаји штампају се у месечном додатку („Literarische Beilage“) уз „Pädag. Zeitung“. Библиотеком управља посебна комисија берлинског Учит. Савеза. Службено особље састоји се из библиотекара, који има стручно библиотекарско образовање, две помоћнице библиотекару и шест дежурних учитеља. Библиотека је отворена 8 часова недељно, па и у летње време. Просечан број посетилаца је дневно 20.

Образовање у Кини. Последњи кинеско-јапански рат (1907.) отворио је очи кинеској влади, те се много позабавила народним образовањем. За углед китајским школама служе у главном школе у Јапану, куда Кинези шаљу

своју децу, кад доврше средње школе, да продуже науке на јапанским свеучилиштима и специјалним школама. Већина данашњих револуционара образовало се у Јапану. Нарочити значај по образовање имао је указ од 1903. год. Уређењем свеучилишта у Пекингу 1901. год. Кина се приближила европској цивилизацији и науци. На свеучилиште ступају ђаци који сврше средњу школу и нарочите специјалне школе. За нарочите предмете постоје у Кини нарочите школе. Тако у Тјан-Цзину, Накингу, Шангају и неким другим градовима постоје војне школе, у којима су предавачи већином странци. У Пекингу постоји виша војна школа, тамо има и посебна школа за аристократску децу. Нарочито је занимљива полицијска школа у Пекингу. У њој није учење само теоријско него и практично: месечно трећина ученика врши полицијску дужност у граду, по одмени сваких 10 дана. Та школа има пет разреда, у млађем разреду течај траје по четири месеца, а у два старија по осам месеци, две последње године трају течајеви по три године, у последњем течају учи се и ватрогасна служба. Полицијске школе спремиле су већ око 3000 људи. За спрему учитеља на основним школама има у свакој провинцији педагошка школа. За дипломате и особе које знају стране језике постоји у Пекингу школа за стране језике. Осим математике, механике и природописа, у њој се предаје пет језика: руски, енглески, немачки, француски и јапански. Предавачи су Европљани, Американци и Јапанци. Год. 1899. отворена је у Пекингу руска школа за спремање Кинеза-тумача који су потребни у служби на Манџурској железној прузи. 1902. год. основана је у Чифу поморска школа. Странци, нарочито Французи и Немци отворили су читав низ разних школа већином у приморским градовима. У Пекингу су од тих школа најбоље оне, америчких методиста, које упоредо са енглеским језиком упознају Кинезе с начелима својег вероучења, затим француска јуридичка школа, која даје слушаоцима правничко образовање, но у исто време настоји да створи од њих добре католике. У основним школама већином се шири енглески и јапански језик. Колико се сада у Кини развија жудња за просветом, види се и из тога што се сад у Шангају издају 70 разних листова.

„Школа и Жизнь“.

Народна просвета.

Обучавање одраслих у Француској. Главни инспектор народног образовања Едвард Пети у својем извештају министру просвете за год. 1910—1911. саопштава ове податке: Течајева за одрасле било је свега 51.925 (прошле год. 50.997) и то за девојке 20.273. Посетило је течајева свега 620.000 младића, а у Француској има на 4 милијуна младића којима би требало да допуне своје образовање. На реду би било да се изнесе питање о обвезном обучавању те омладине: место тога што би завршили своје учење 13. годином, омладина оба пола треба обвезно да продужи обуку у тим критичким годинама до своје зрелости. Обвеза није у природи Француза, како то показује и пракса у обвези у основној школи, али живот треба енергичних мера. Комисија у којој су чланови парламента, професори универзитета, представници трговине и заната, позвана је да изради план о образовању после свршене школе.

Концентрација рада на народној просвећености. Удружење за ширење народног образовања у Немачкој, обратило се на варошка већа већих и средњих немачких вароши с предлогом, да се концентрише приватан рад на народној просвећености. За разлог наводи, што међу посебним удружењима која раде на ширењу просвећености, нема никакве везе, са чега те установе често конкуришу међу собом: снага и средства им се разбијају а успех спада на половину. Да се то избегне удружење предлаже, да се установи извршан однос међу тим организацијама, колико то буде могуће и потребно. Да се изради план за такав споразуман рад удружење износи предлоге: да се позову поједини лектори, удесе јавни концерти, веће месне књижнице, да се набаве заједничка учила, слике за скиоптикон (светозор) и други апарати.

Удружење позива варошка већа да се изјасне о тим предлозима путем свог представништва или посебним одбором, а оно од своје стране даће савет и помоћ, а обећава да ће послати и лектора који би изнео нацрт општег правца у томе раду.

◆ Купујте српске школске жигице. ◆

Учитељство.

Скупштина свију учитеља у Угарској. Председништво Земаљског Савеза угарских учитељских друштава у својој седници од 16. новембра о. г. решило је, да се у заједници са Будимпештанским учитељским збором, Етвешфондом, земаљским друштвом државних учитеља, земаљским друштвом реформатских учитеља, домом мађарских учитеља и друштвом израњских учитеља сазове свеучитељски збор, који ће се одржати у Будимпешти у старој саборници 8. децембра у 3 сах. по подне. Задатак би био ове скупштине, да најодлучније тражи, да се са уређењем учитељских берива више не одуговлачи.

На ову скупштину позивају се сви учитељи у Угарској без разлике вере и народности или категорије школа на којима раде.

Резолуције које ће се скупштини предложити ове су:

Да земаљска учитељска велика скупштина изрекне:

1. Учитељство је од увек сматрало као најтежу увреду, што је учитељство у целој домовини имало мању плату од државних чиновника, који имају исту квалификацију. Ова је увреда у толико тежа, што 1. § XXVI. зак. чл. од 1907. г. квалификује државне учитеље државним чиновницима, а 1. § XXVII. зак. чл. од 1907. год. квалификује недржавне учитеље општим званичницима.

2. Скупштина сматра неправичним оно наређење XXVII. зак. чл. од г. 1907., које прави разлику у платама учитељским и то таку, да недржавни учитељ у току целог пиза службених година 19.500 мање добија од државнога и ако су обојица радници на једном истом просветном пољу.

3. Пошто свеукупно учитељство стоји на становишту да учит. дотација (плата, мировина, станарина, путни трошак и дневнице) ни сада, а ни у будуће не може бити мања од дотације слично квалификованих државних чиновника,

4. с тога тражи: да се учитељи без разлике категорија, а који одговарају прописима државног закона, урачунавају потпуно службовање, без одлагања уврсте у XI., X. и IX. плаћеницки разред; уз то да се и закон о мировини поправи према XI. зак. чл. од 1885. године.

5. Свеукупно учитељство моли, да влада обвезе све издржаваоце школа, да своје учитељству издају плате у емислу захтева означеног у 4. тачци ових резолуција, како би то побољшање плата што пре ступило у живот. Где издржавалац школе не може дати тако означену плату, ту да државна благајница без одлагања притекне у помоћ учитељу.

6. Дотле, док се учитељска плата према изложеним тачкама не уреди, моли земаљска велика учит. скупштина, да се и свима учитељима без разлике, зајемчи од 1. јануара 1911. год. скупарински доплатак, који је обећан слично квалификованим држ. чиновницима, јер су учитељи у много лошијем материјалном стању од њих, а тако исто да се зајемчи и породична помоћ, каква је обећана држ. чиновницима.

Из Школске Самоуправе.

Седница Школског Савета одржана је у Карловцима 28. и 29. октобра (10. и 11. новембра) о. г.

У овој седници, донесено је 167 одлука, од којих овде спомињемо главније:

Кр. уг. министарство богочасти и јавне наставе вратило је Школском Савету поднесени нацрт за наставну основу српских учитељских школа у Сомбору с примедбама на наставну основу историје и српске књижевности и замолило, да се журно сачини нова наставна основа и правилник за испит учит. оспособљења у срп. учит. школама у Сомбору. Решено је, да главни школски рефернат сачини нову наставну основу, у којој би се узео по могућности обзир на министарске примедбе. — Узет је на знање отпис истога министарства, да је одбио тамо поднесени уток Лазара Љубчевића, срп. нар. учитеља у Станишићу, и потврдио одлуку Школског Савета односно епарх. школ. одбора бачкога у дисциплинарној ствари истога учитеља. — Узета је на знање окружница истога министарства у предмету ширења идеје о задругарству. — Узета је на повољно знање наредба истога министарства, донесена поводом представке Школског Савета у предмету прописаног отказног времена при прелазу срп. нар. учитеља на комуналну школу, па ће се ова наредба саопштити свима епарх. школ. одборима у Угарској. — У дисциплинарној ствари једнога срп. нар. учитеља из бачке епархије, који је склопио грађански брак са својом сестром од тетке, с којом је у IV. степену крвнога побочнога сродства, изрекао је св. архијерејски синод — коме се исти учитељ обратио с молбом ради поделења благослова за склапање црквенога

брака са дотичном рођаком му —, да је забрана склапања брака између младенаца, који су у IV. степену крвнога побочнога средства, апсолутне важности и темељи се на одлукама васељенских сабора. Услед тога је Шк. Савет морао потврдити пресуду епарх. шк. одбора бачкога, којом је исти учитељ због тога преступа против јавнога морала осуђен на губитак звања у дотичном месту. — Саборски Одбор саопштио је Школском Савету одлуку срп. нар. цркв. сабора, донесену у XLV. седници саборској од 9. (2.) јунија 1911., којом се — пошто је Његово Величанство ускратило потврду уредби, којом се изриче затварање српске учитељске школе у Карловцу а отварање уместо ње српске ниже гимназије у Кореници, што не значи, да се српска нижа реална гимназија у Кореници уопће нема и не може основати — позива Саб. Одбор и Школски Савет, да поред одржања српске учитељске школе у Карловцу, а у савезу са одлукама срп. нар. цркв. сабора од 1902. и 1907. год., који су признали преку потребу српске ниже реалне гимназије у Кореници и њено оснивање закључили, у споразуму са срп. прав. цркв. опћином кореничком, кад буде за то расположивих средстава, приступе отварању српске ниже реалне гимназије у Кореници. Поводом ове саборске одлуке закључено је, на предлог г. Радивоја Врховца, члана и потпредседника Школ. Савета, да се позове цркв. опћина кореничка, да извести Школски Савет, колику је своту за градњу кореничке гимназије досада прикупила и колика јој је грађевна главница, а Саб. Одбор ће се умолити, да саопшти: има ли у ову сврху и колико расположивих средстава. — У предмету молбе прњавораца манастира Бешенова, Ђипше, Врдника-Раванице, Крушедола, Мале и Велике Ремете, Привине Главе, Гргетеге и Шишатовца ради отварања срп. вероисповедних школа у реченим прњаворима, односно у самим манастирима — одговориће се Саб. Одбору, да са разлога, што у тим прњаворима нема организованих цркв. опћина, не могу се ове присилити на отварање школа. — Поводом извештаја главног школског референта о званичном прегледању срп. вероисп. школа у архидијезеци у 1910/11 школској години, најстроже ће се забранити, на предлог г. Рад. Врховца, члана и потпредседника Школског Савета, употреба телесне казне у свима српским основним школама. — Умолиће се Саб. Одбор, да цркв. опћинама у Гложан-Чебу и Кисачу одобри припомоћ за срп. вероисп. школу, како ове школе не би биле затворене, јер државно школско надзорништво пожурује стално попуњавање ових учитељских места. — Одбијена је као неоснована представка епарх. школ. одбора бачкога, да се начелна одлука Школ. Савета у погледу приставања привремених школских управитеља, када цркв. скупштина није изабрана и конституисана, — у том смислу измени, да се право приставања привремених школских управитеља пренесе на месне школске

одборе, а не на управне цркв. одборе. — Одобрена је непрекидна полудневна настава у српским основним школама у Сомбору, ну само за ову школску годину, на крају које ће имати епархијски школски одбор бачки поднети Школ. Савету извештај: да ли се ова полудневна настава показала целиходном. — Неколико уточних предмета из бачке епархије вратиће се епарх. школ. одбору бачком, јер главне, нападнуте одлуке нису поднесене у прописаној форми (чисто преписане и потписане), већ само у концепту. — У предмету уважања крштених имена ученичких у школске дневнике упутиће се епарх. школ. одбор будимски, да попис за школу обавезне деце има набавити месни школски одбор од месног опћ. поглаварства (магистрата), у школским дневницима имају се крштена имена на мађарском језику онако водити, како је то кр. уг. министарство унутрашњих послова прописало у списку немађарских имена, издатом у поводу узакоњена државних матица. Поводом утока Саве Вијатова и др. из Вел. Средишта уништена је одлука епарх. школ. одбора вршачкога, којом је обустављен поступак против тамошњег срп. нар. учитеља Радослава Стојадиновића, јер да у пријави нема ниједног конкретног преступа, због којег би се могло против истога учитеља дисциплинарно поступати. Епарх. школ. одбор вршачки упућен је, да позове епарх. школ. референта на спровођење извиђаја по тужби против реченог учитеља, те да по томе епарх. школ. одбор мериторну одлуку донесе. — Дозвољено је са почетком 1911./12. школ. год. уважање непрекидне полудневне наставе у српској основној школи у Загребу. — Одбијени су утоци Владимира Алексића, ср. нар. учитеља, и Љубице Азучке, срп. нар. учитељице у Кумани, против одлуке епарх. школ. одбора темишварског, у дисциплинарној ствари им. — Одбијене су молбе ради дозволе коедукације у срп. нар. основним школама у Молу и Оросламошу. — Уважен је уток цркв. општине у Карлову и потврђен избор Лазе К. Лере и Стевана Цуцића за чланове месног школског одбора и Лазе К. Лере за месног школског управитеља, јер је избор правилно текло, а утока није ни било. — Одбијен је уток Симеона Шешевића, срп. нар. учитеља у Фењу, против ускраћеног му наводног права на два квинквенала, јер нема континуитета у његовој учит. служби. — Поводом пријаве епарх. школ. одбора темишварскога, да је цркв. општина у Мокрину у месни школски одбор изабрала два учитеља: једног као заступника учитељства, а другог као световњака, чиме је уведена различита пракса у погледу тумачења §-а 125. Школ. Уредбе — изречено је, да се у месни школ. одбор може изабрати (осим једног) и више учитеља. — Пожуриће се Саб. Одбор, да што пре повољно реши питање о подељењу припомоћи за срп. нар. школе у Парцу и Немету. — Срп. прав. црквена опћина панчевачка изабрала је у својој ванредној скупштинској седници од 21.

августа о. г. за наставника у тамошњој срп. вишој девојачкој школи Небојши Увалића, за српски језик и историју, а Љубицу Петковићеву за мађарски језик и земљопис, па када су против тога избора уложени са више страна утоци, јер изабрани немају потребну квалификацију, постављене су до решења ових утока за привремене заменице Јелка Јагеровићева и Смиља Клицина, оспособљене учитељице, и сазвана је нова ванредна цркв. скупштина за 9. октобар о. г., која је уништила 21. августа о. г. извршени избор споменутих двеју наставничких снага за тамошњу срп. вишу девојачку школу и закључила, да се пов стечај расписе. Уједно је иста скупштина за управитељицу ове школе изабрала досадашњу управитељицу Даницу Илићку Вујашиковићеву на три године. Школски Савет, као највише автономно тело, које је позвано, да просуђује не само чин избора учитеља, него све скупштинске одлуке, које се тичу срп. нар. основних, виших девојачких и учитељских школа, наставника тих школа и месних школских одбора, изрекао је, да црквена скупштина у Панчеву није имала права, да у ранијој својој седници извршени избор учитеља за тамошњу срп. вишу дев. школу сама уништава, па је према томе укинуо одлуку скупштинску о уништењу дне 21. августа о. г. извршеног избора учитеља, а сам избор, извршен у скупштинској седници дне 21. августа о. г. уништио, и то избор Љубице Петковићеве, оспособљене срп. нар. учитељице и забавиље у Панчеву, за то, што нема оспособљење за наставницу више девојачке школе и што је изабрана за катедру, за коју се није ни тражила, дочим је избор Небојше Увалића уништен из тога разлога, што изабрани од 1904. год. од апсолвирања филозофије на загребачком универзитету, није никакво оспособљење стекао и што је са скупленатскога места у срп. учит. школи пакрачкој морао бити дисциплинарним путем отпуштен, те нема више квалификације за наставника. Цркв. општина у Панчеву упућена је, да на основу новог, сада одобреног стечаја, због прешности ствари, нов избор што пре правилно изврши и по том Школском Савету одмах на одобрење поднесе. Одлука месног школ. одбора у Панчеву, којом је привремено постављање заменице поднео на одобрење епархијском школском одбору вршачком, уништава се, јер то не спада у делокруг епарх. школ. одбора, него у делокруг Школског Савета, који једини у смислу §-а 13. Уредбе о вишим девојачким школама има право надзора над тим школама. Избор Данице Илићке за управитељицу те школе одобрава се. — Поводом тужбе месног школског одбора у Кули против тамошња учитеља Петра Окановића позваће се епарх. школ. одбор бачки, да у року од четири недеље дана донесе у овој ствари одлуку на основу већ сакупљенога материјала. — На сва привремено попуњена места у српским учитељским школама расписаше се крајем школске године стечај, а дотле се ос-

тављају *in suspenso* молбе Петра Радаковића, Уроша Грбића и Милоша Тубиновића, скуплената у срп. учит. школи у Карловцу, ради проглашења редовним професорима. Саборски ће се Одбор умолити, да Петру Радаковићу, обзиром на стечену потпуну квалификацију за професора на средњим школама, даде 400 К скупаринскога доплатака. — Узет је на знање извештај управе срп. учит. школе у Пакрацу, да се у ову школу уписало: у сва четири разреда 51 приправник и 5 приправница. — Одбијена је молба Радивоја Дечермића, професора срп. учит. школе пакрачке, да се на основу сведочења о положеном испиту за учитеља виших пучких школа именује сталним професором, са разлога, што у смислу §-а 105. Школске Уредбе може таквим бити проглашен тек када наврши две године службе као оспособљен.

(Свршиће се.)

Ad ЕШО. ^{125.}/_{146.} ex 1911.

ОКРУЖИЦА

у предмету званичења и поднашања поднесана.¹

I. Вис. наредба всл. Шн. Савета бр. Ш. С. ^{560.}/_{321.} ex 1905.

1.) Све приватне странке, као и учитељи и учитељице, забавиље и црквено-општински школски часници имају своје, вишој власти упућене поднеске, чисто и читко исписане и рубрумом и свима потребним прилозима снабдевене, путем месног школског одбора подносити: наставници виших девојачких, учитељских и учитељичких школа путем своје управе; епархијски школски референти и чланови епархијских власти путем епархијског школског одбора.

2.) Власти су дужне предмете, који су им стигли, у прописаном року, а свакако што је пре могуће, расправити, решити и о решењу заинтересоване странке прописаним путем и начином тако известити, да се дан публиковања увек тачно може установити. У доказ тога има се потписана пријамница (доставница, извештај) увек списима прикључити.

3.) Када решавање или даље решавање не спада пред ону власт, којој је поднесак стигао, има се иста са свима списима (и предсписима) по потреби, уз извештај, мишљење или предлог без икаквог одлагања вишој власти спровести и навести разлог евентуалном закашњењу код поступка.

4.) Закашњено стигле поднеске могу власти и без мериторног решења — по увек са потребним образложењем — вратити странкама, али само у том случају, ако странке на позив дотичне власти, а у одређеном им року, за-

¹ Због тачног званичења, важно је да се ове појединости знају, те их стога доносимо овде да су лакше при ручи.



кашњење не оправдају тиме, да су закасниле без своје кривице (*vis maior*.)

5.) Списима се имају увек сви претходни списи у оригиналу и сва односна решења у оверовљеном прописаном изводу из записника прикључити и то увек са пописом списка.

6.) Где је потребно, да се списи и без апелате (*ex offio*) подносе вишој власти знања, одобрења или даљег надлежног поступка ради, и ту се увек има сачекати правоћност (рок, у којем се може призивати, утецати), што се у односном решењу или другим списом или бар у званичном извешћу има констатовати.

7.) О свима извесним наредбама и о свима другим расположењима, на која ниже власти требају одговорити, има се код епархијских школских одбора евиденција водити.

8.) Свима се решењима и наредбама има, ако не може писменим упутством, а оно путем изасланика важност прибавити и то у најкраћем могућем року, свакако пак у таком времену, да ни странка не трпи штете.

9.) Епархијски школски референти односно управитељи имају о извршењу и односно неизвршењу свих прописа Школске Уредбе од 1872. године и других односних автономних уредаба, државних закона и наредба надлежних власти тачну контролу (евиденцију) водити, па у колико даље расположење не би спадало у њихов делокруг, сходне предлоге увек благовремено подносити претпостављеној власти.

II. Допуне горњој вис. наредби ради разјашњења.

К шачци 1.) И учитељски зборови имају подносити своје поднеске путем м. школских одбора. Сви поднесци могу се подносити на целом табаку. Рубрум треба свагда да је могуће кратак, али ипак исцрпан. Најбоље је кад се напише име подносиоца у 1. падежу, на пр.: М. школски одбор у... на број ЕШО... подноси или моли и т. д. У делу где се пише садржај молбе мора се исти укратко навести, а не само: „као унутра“ или „у којој моли за наведено унутра“ и томе слично. — Кад странка поднесе којој црквеној опћини или којем мес. школском одбору поднесак, који не одговара горњим захтевима, нека опћине и шк. одбори упуте Подносиоце, да недостатке те поуне. — пријаве против учитеља(-ца) имају се у сваком случају у два равногласна примерка подносити. (Дисципл. правила за учитеље(-це) број Ad III. С. 23.9. ex 1910.) Кад ко моли извештај у каквом предмету или решење, нека тачно назначи дан кад је тај предмет и под којим бројем (ако поднесак није приватне природе те без броја) поднесен. Ако је ствар та код Епарх. Школ. Одбора већ решавана, нека се позове на тај број, под којим је решавана. Кад се ко позива на коју наредбу всл. Школ. Савета, нека се свагда позове и на оvd. број, под којим је та наредба одавде

објављена. — У поднесцима треба се само са оним предметом бавити, у којем се предмету подноси пријава, молба, жалба или извештај. У свакој другој ствари треба засебне поднеске подносити.

К шачци 2.) М. школски одбори дужни су у свима приспелим им пријавама и предметима који спадају према пропису §. 126. Школске Уредбе у круг њихова пословања да донесу првостепенa решења, а не да све те своје ствари ненадлежно управљају Епарх. Школ. Одбору. — Ако пак због ненадлежности треба који предмет ЕШ. Одбору да поднесу, треба што пре да га поднесу и уз то да га пропрате било извештајем било пак својим односним закључком. Кад предмете даље подносе, треба м. школски одбори или цркв. опћине свагда и странке о том да известе, да знају камо и кад је њихова ствар отишла, те да је могу даље пратити а да не морају ЕШ. Одбору с питањима о својој ствари посла правити. — Призиви и утоци имају се подносити у смислу наредбе всл. Саборског Одбора број С. О. 4222.910. ex 1898. (АО. бр. 1126.393. ex 1898.) у року од 10 дана, рачунајући од онога дана, који долази за даном, када је одлука и пресуда призивачу уручена, односно код автономних тела од онога дана, када је нападнуто решење у седници проглашено пак до закључно последњег десетог дана. Но ако овај у недељни или који празнични дан пада, онда се рок призиву или утоку следећег дана завршује. Кад се призиви или утоци подносе, треба првостепенe власти свагда и то да наведу у пропратници уз поднашање доставнице да ли су призиви и утоци у законитом року поднесени. У дисциплинарним стварима учитељским рок поднашању, призива је 15 дана од уручења одлуке (§. 31. Дисциплин. правила бр. Ad III. С. 23.9. из 1910.) а кад учитељ хоће да поднесе писмен исказ, којим у целини признаје тужбене наводе, онда је томе рок после правоћности одлуке о наређеној истрази 8 дана (§. 41. Дисципл. правила из 1910.) Из седнице Епарх. Школског Одбора Бачког, држане у Н. Саду 24. фебр. (9. марта) 1911. године.

Митрофан с. р.
Епископ.

Практичне обраде.

Дијељење и мјерење у бројном низу преко 1000.¹

А. Цијели бројеви.

а. Усмено рачунање.

I. Преглед градива.

1.) Један у један са стотинама и хиљадама. Н. пр. 7. дво од 700 (7000), 1400 (14000), 2100 (21000), 6300 (63.000).

¹ Одломак из „Методике рачунске наставе“, која је још у рукопису.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА



У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

2.) Пренашање основних задаћа и већи бројни низ. **а.** У редовима: $28 : 7, 280 : 7, 2800 : 7, 28000 : 7, 280000 : 7$. **б.** Наизмјенце: $720 : 8, 63 : 9, 4800 : 6, 28000 : 4$.

3.) Дијељење: **а** са 10, 100 и 1000. **б** са 20, 30, до 90.

4.) Дијељење стотина и десетица са основним бројевима без остатка. Н. пр. $\frac{1}{7}$ од 840, 1610, 2450.

5.) Алгебрајички задаци. Помножи један број 6 пута, онда добијеш 8400; који је то број?

II. Методски поступац.

1.) 1400 или 14 стотина: $7 = 200, 5600$ или 56 с: $7 = 800$. Овдје се четвороцифрани бројеви претворе у стотине и тиме се лакше уче основне задаће. Крај сваке задаће са стотина треба метнути одговарајућу задаћу са хиљада.

2.) Пренашање основних задаћа у већи бројни низ пружа zgodnu прилику за понављање основних задаћа и један у један десетица.

3.) **а.** Дијељење са 10, 100 и 100 понови се. Дијељење са 100 покаже се на основу дијељења са 10.

$3400 : 100! 3400 : 10 = 340; 340 : 10 = 34$. Колико је $3400 : 100?$ $3450 : 100! 3450 : 100 = 34$, остатак 50. Број са 100 дијели се кад се јединице и десетице одрежу.

Дијељење са 1000 врши се исто тако као и са 100.

б. Дијељење са 20, 30 до 90 треба се држати садржавања. Колико је мјесеци 360 дана? Толико пута 1 мјесец, колико се 30 садржи у 360, $= 12$ мјесеца.

4.) Дијељење стотина и десетица са основним бројевима без остатка врши се овако: $\frac{1}{7}$ од 840! $\frac{1}{7}$ од 700 $= 100$, од 140 $= 20$: $\frac{1}{7}$ од 840 $= 120$. Послије сасвим кратко: $\frac{1}{7}$ од 840 $= 100 + 20 = 120$.

Ове вјежбе могу се употребити и код задаће под бројем 1.: оне се могу према приликама и доцније вјежбати. Баш код дијељења мора се имати на уму, да се ни на једном степену учења не могу све вјежбе предузети.

Б. Рачунање разломцима.

1.) 1 К — $\frac{1}{2}$ К ($\frac{1}{4}$ К, $\frac{3}{4}$ К, $\frac{1}{5}$ К, $\frac{3}{5}$ К, $\frac{4}{5}$ К, $\frac{1}{10}$ К, $\frac{7}{10}$ К).

2.) Колика је половица од 2? од $\frac{2}{5}$? од 8? од $\frac{8}{10}$?

3.) Колико је трећи дио од 9? од $\frac{9}{10}$? од $\frac{6}{8}$?

4.) Колико је 12-оструко од $\frac{2}{3}, \frac{3}{4}, \frac{2}{5}$?

5.) $3 \times 1 \frac{1}{5} = 3 \times 1 + 3 \times \frac{1}{5} = 3 \frac{3}{5}$.

6.) $7 \times 1 \frac{1}{5}$ ($3 \frac{1}{12}, 5 \frac{3}{100}, 7 \frac{7}{100}$).

б. Писмено рачунање.

Дијељење зове се и *дивизија*.¹ Број, који се дијели зове се дијеленик (делимац) или *дивиденд*; број са којим се дијели зове се дијелило (делитељ) или *дивизор*, а онај број кога дијељењем добијемо зове се количник или *квоцијент*.

1.) Најприје се понови дијељење са једноцифреним дивизором и онда се дјеца упознају са краћим дијељењем.

х.с.д.ј.

а. $15048 : 6 = 2508$ **б.** $15048 = 6 \cdot 2508$

$$\begin{array}{r} 12 \text{ х.} \\ \underline{30 \text{ с.}} \\ 30 \\ \underline{4 \text{ д.}} \\ 48 \text{ ј.} \\ \underline{48} \\ = \end{array}$$

а. Најприје треба утврдити колико ће мјеста бити у квоцијенту. 15 х.: 6 даје хиљаде, дакле биће 4 мјеста. $15 \text{ х.} : 6 = 2 \text{ х.}$; $6 \times 2 \text{ х.} = 12 \text{ х.}$, остаје 3 хиљаде; $3 \text{ х.} = 30 \text{ с.}$, $30 : 6 = 5 \text{ с.}$; $6 \times 5 \text{ с.} = 30 \text{ с.}$ Не остаје ништа. Сад дијелимо десетице и напишемо их доле. 4 д.: $6 = 0 \text{ д.}$ 4 д. $= 40 \text{ ј.}$ и додамо из дивиденда оних 8 ј.: 48 ј.: $6 = 8 \text{ ј.}$; $6 \times 8 \text{ ј.} = 48 \text{ ј.}$ Не остаје ништа. Како се зове онај број који смо дијелили? Како се зове онај број са којим смо дијелили? Како се зове оно што смо дијељењем добили?

б. Задатак показан под **б** може се узети онда, кад су дјеца добро разумела и увјежбала дијељење као под **а** да знаду и краћи пут до резултата.

Код писменог рачунања такођер треба разликовати дијељење од мјерења. Код задатка, који измеђују облик дијељења каже се н. пр. 36 подијељено са (кроз) 4, а код садржавања каже се: 4 у 36 садржи се. Овђе треба дјецу научити да се знак за дијељење (:) чита „кроз“ „у“ или „подијељено“.

¹ Истина у основној школи не би требало дјецу учити техничке изразе, али то би се могло према приликама, да је дјеца лакше у средњој школи.



2.) Са двоцифреним дивизором почиње се најприје са чистим десетицама: 20, 30, до 90 и одмах се вјежбају краћем дијељењу

$$\begin{array}{r} 7568 : 20 = 378 \\ \underline{60} \\ 156 \\ \underline{140} \\ 168 \\ \underline{160} \\ 8 \end{array}$$

1 x. : 20 не може се, зато дијелимо 75 с : 20 = 3. 3 x 20 = 60,¹ и остаје 15 с. Сад дијелимо д. и додамо к 15 с 6 д што чини 156 д : 20 = 7 и 8 остатак

16 д. Сад дијелимо јединице и 8 ј. додамо к 16 д. што чини 168 ј. : 20 = 8 и остаје 8 ј. као остатак.

Код неких задаћа треба вјежбати као са једноцифреним дивизором. И код дијељења са 11, 12, 15, 25, треба пустити ученике да дијеле као једноцифреним дивизором. Ако је дивизор мјешовит (десетице и јединице) онда морају дјеца бити на чисто са овим:

а. Од куда познајемо да ли смо прави резултат добили?

б. Од куда видимо да је додати број превелик или премален?

в. Како се може код пробања од погрешака сачувати? 238 : 32 ! 32 лежи у близини 30, те се подјели са 30 и добије се 7 као дно. Ми закључујемо да је од 238, 7 дно 32. 7 x 32 = 224, остаје 14. Исто се тако чини и са дивизором 33. Како се ради са дивизором 34? 1 x 34 = 238. Рачун је јасан. — Код 238 : 35 квоцијент 7 јесте превелик: 7 x 35 = 245, а тај број не можемо од 238 одузети. Против резултат лежи ту, ако ми код задаће 238 : 35 = као квоцијент узмемо 5. Тај је број сувише мален. 5 x 35 = 175, ако ово одузмемо од 238 даје остатак 63, а тај је остатак већи него дивизор, може се дакле још са 35 дијелити. У квоцијенту назначени број онда је правилан, ако је умножак квоцијента и дивизора једнак дивиденду, или ако је остатак мањи од дивизора. Узети број у квоцијенту је превелик, ако је резултат умножавања већи него дивиденд и не може се одузети. Узети је број у квоцијенту премален, ако је остатак већи него дивизор.

Ако дивизор има 9, 8, или 7 јединица онда се узме округло број али већи него што јесте. Код дивизора 39 (38) треба пробати са 40, н. пр. 218 : 38! 40 налази се у 218 (4 у 21) 5 пута. Према томе ће бити 218 : 38 = 5, јер је 5 x 38 = 190, и остаје 28.

$$\begin{array}{r} \text{а. } 592641 : 63 = 9407 \\ \underline{567} \\ 256 \\ \underline{252} \\ 44 \\ \underline{441} \\ 441 \\ \underline{441} \\ \text{===} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{б. } 56947 : 69 = 825 \\ \underline{552} \\ 174 \\ \underline{138} \\ 367 \\ \underline{345} \\ 22 \end{array}$$

Код задатка а, најприје 592 : 69 (59 : 6). онда 256 : 60 (25 : 6), онда 441 : 60 (44 : 6).

Код задатка б, проба се 56 : 7, онда 17 : 7, те онда 36 : 7.

3.) Код троцифрених дивизора најприје се бирају такви бројеви, који имају само цифре од вриједности. Н. пр. 408 (560). Има ли 3 вриједносне цифре, онда треба окружити од цифара у десетичном реду. Код 327 треба пробати са 300 (3), код 382 проба се са (400) 4.

4.) Дијељење са 100 и 1000 врши се ако се двије или три цифре почевши од јединица одрежу.

Проба. Да се види је ли задатак тачно рјешен треба начинити пробу.

$$\begin{array}{r} \text{Н. пр. } 10237 : 353 = 29 \\ \underline{706} \\ 3177 \\ \underline{3177} \\ \text{===} \\ 3177 \\ \underline{706} \\ 10237 \end{array}$$

Умножак квоцијента и дивизора, ако је задатак тачно рјешен, мора дати дивиденду.

И овђе се може пробати са пробом деветице (Neuner probe). Н. пр. Збир дивиденда: 1+0=1+2=3+3=6+7=13=1+3=4

Збир дивизора: 3+5=8+3=11=1+1=2
Збир квоцијента: 2+9=11=1+1=2
Умножак збира квоцијента (2) и збира дивизора (2) даје збир дивиденда (4). Ова проба изгледа спора, али ови се зборови и не пишу, него се само очима прегледа и за тили час начини се проба, дакле много брже, него да се множи квоцијент са дивизором.

Сарајево.

Милош Попара.

¹ Ово 3 x 20 није строго логично, јер би требало 20 x 3 пошто је овђе дијељење, а није садржавање. Али измјена фактора опет ништа не чини. Препоруча се, јер ми увијек једноцифреним мултипликатором умножавамо, а има осим тога и ту малу предност, да се множи с бројем, који је као дно добивен. Ако је дивизор 548 а ми смо нашли 6 као дно, онда иде брзо даље: 6 x 8 = 48, 6 x 4 и т. д.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Преглед књига.

Трезвеност. *Лист* за расправљање алкохолног пићања. Орган реда добрих храмовника (гут-темплера) и друштва српских лекара апстинената. Власник за р. д. х. Др. *Јован Данић*. Уредник Др. *М. Ђ. Појовић*. Београд, Дворска ул. бр. 3. Година IV., број 4., стр. 49—64. Излази један пут месечно. Цена 2 динара.

Савезник. *Омладински лист са сликама.* Орган савеза трезвене младежи. Уређује Др. *М. Ђ. Појовић*. Година I., број 4., стр. 49—64. Излази 10 пута годишње уз цену од 1 динара.

Усред оног нашег друштвеног проштва и помавне воље за помодним светом, усред оне вике и дреке наших литерарних родољуба, усред оног нашег укоченог и ненародног школског нижег и вишег народног школства, усред оне наше неме и формалне религиозности — јављају се такорекућ крадом неке модерне реалне струје, које ће, ако не угину услед лоших стицаја прилика, бити прави гласник нове српске генерације, нових идејала животних и погледа на Васељену. Овде мислим на дуге и јаке економно-трговачке мреже загребачког „Привредника“, сарајевске „Просвете“, србијанске „Земљорадничке Задруге“, реалне патриотске акције срп. женских задруга у Војводини, Хрватској, Босни и Херцеговини и Србији, неуморни литерарно-просветни рад Жике Дачића (уредника и власника „Народних Новина“, Београд), и народно-хигијенска настојања Др. Светозара Марковића (уредника „Светлости“, Београд), филантропско-педагошки рад Др. Ник. Петровића (уредника и власника најновијег листа: „Деце: лист за заштиту деце и њихово телесно и морално унапређење“, Београд), рад двају чувених београдских лекара: Др. *Ј. Данића* и Др. *М. Ђ. Појовића* на распрострању антиалкохолних друштава.

Нећемо се овде упуштати у све ове светле слике на нашем, занста, трезвеном србовању. Овде ћемо се само за часак зауставити на последњем раду, на раду у коме су душа два београдска лечника. Антиалкохолизам и Српство! Смешно ће то изгледати многим а особито нашим редовним бекријама. Бити бекрија и лола сматрало се некада у нас као пека ритерека одлика. Пити и неопити се био је некада спорт и омладине и мужева српских.

Бити препаранд и неолокати се ракијом значило је неиспуњавање најелементарније карактеристике сомборске народне узданице. О, и данас се живо сећам оне карактеристичне филозофије сомборског учит. кандидата, који поред флаше ракије пијан седи поред топле фуруне и цинички резонује: „Ништа се не бојим већег зла, до ли да ми пиће не пређе у страст“. Али пре него што сам дошао у Сомбор, ђаци кр. реалне гимназије у Земуну пијучкали су редовно пиво, ракију и вино. Кад одох у Пакрац и усред мале варошице — учитељска омладина, та узданица народног препорода, како се то лепо фразира, пила је и изопијала се не само о крсним славама (почев из јутра на јутрењу па до појутарја крсног имена), већ у редовним интервалима обичних дана. Кад одох у Осек иста братија — та пити и опити се била је дика и понос учитељских „матураната“. После тога пропутовао сам Славонију, Хрватску, Далмацију, био на Цетињу, Босни и Херцеговини и богатој Мачви. Свуда се пије и изопија. Ракија и паприка је нашем народу што је Немцима пиво и кобасица. О мом кићеном Срему, а и о Бачкој и Банату нећу ни да помињем, јер бити пијан и праћен гајдашем или цигиним егедама — то је нека врста завидљивости у нашем народу. Одох у Беч. Прва омладинска седница почета је и свршена криглом пива. Ниједан српски великан на било ком пољу није се могао прославити без пијаног падања под столове и познатим мачијим ефектима оваких званичних теревенака. Дођох и у Јену. Ту се тек ударало по пиву. А како и не би кад је и добро и јефтино и кад постојаше парочити локал за то. И да нимбус буде што већи тај је локал био вечерње седиште *Ausländer-Verein*-а, где је кригла била најпопуларнија тачка програма. Опет се вратим међу своје. У Мостару сам видео чуда и поборе: и гимназисте и негимназисте, и попови и световни, и богати и сиромаси пију вино и изопијају се не само о крсним славама већ кад год се може. Одох у Цирих, у дивну Швајцарску. Валда они алпски висови тргнуше ону пијану масу Европљана, и нема тога овећег места где не би постојали антиалкохолске гостијонице и друштва. Кад видех да су и сами универзитетски професори рецимо један од славних геолога: *Dr. Heim*) најактивнији и најагилнији чланови тога друштва,

и ја се тргох у тој земљи оца модерне педагогије, Песталоџија, пред очима ми се појаве све оне пијане слике из места где сам живео, стиснем песницу, лупим ногом и рекох: „Не ћеш ни ти више ама ни зере пити“! Дођох и у Сомбор као учитељ педагогије на мушкој и женској препарандији. Иста стара слика. Скупих снагу и одлучих се да ћаци сами међу собом оснивају антиалкохолска друштва и друштва против претерапог кинђурења, удавања за странце, друштва за неговање народне појезије и народних идеала. Основао се мушки „Спас“ и женска „Нада“. Али, то је било и сувише изненада и многи, па и сами професори тих ћака смејавали су и јавно нападали на читаву ту „несавремену“ екскурзију. Све што су ти људи видели у овој ћачкој акцији јесте, како они то у алузији изражавају, да Нада очекује Спас. Па не само то, и све могуће махинације употребљаване су да се тај ћачки покрет угуши као несавремен социјални испад. После тога одох у Њујорк и Чикаго. Упознах се са многим срп. колошијама у Колумбовој земљи, и у опће речено, сви Срби, изузев Херцеговаца и Црногораца, пију и изопијају се не од недеље до недеље већ из дана у дан. Грозна слика и худа нада у косовеке осветнике. . .

Посве се повукох из редова наше масе. Ступих на универзу и *Alma Mater* једино ми је уточниште поред моје породице. Оградих се не што не волем своје Српство и Хрватство, већ што сам уверен да ћу више урадити ако будем интензивно радио у својој струци. Од времена на време и мене се сећају моја српска и хрватска браћа из Европе и шаљу ми документе својих реалних успеха. Ко ме не би срце заиграо кад се види да се људски и тешко ради на правој народној просвети. Ето недавно добих горе исписане бројеве: Трезвеност и Савезник. Први је више за одрасле а други за омладину. И прост поглед на њих побуђује у мени изгубљену наду за скорни просветни напредак нашег некада тако трезвеног племена. Али кад мало поближе завирих у радове што се налазе у тим листовима (публикују се уједно и ако одвојено по страницама), видих да то није мачији кашаљ, већ прави смилњени рад.

Овај број „Трезвености“ почиње са једним врло добрим чланком г. Н. Дивца о „ал-

кохолизму и наслеђу“. Ту се износе експериментални резултати о индивидуално стеченим особинама, о којима се доказује, „да се могу преносити потомству у наслеђе“. Но аутор и то вели, да деца алкохоличара не морају бити алкохоличари, само ако се за тим настоји из малена. Други чланак од „Ч. А. П.“ (Шта да учини закон за нас?) паметно захтева да „закон нека бар не помаже пијанство посредним путем, нека не гледа кроз прсте злочину, учињену у пијанству“. Ту се тврди да је „пијанство извор сваког зла“. После овог долази врло интересантно „Писмо из Босне“. Ми Срби из Војводине треба да се стидимо што нас Срби Босанци претежу са својим смилњеним просветним радом. После овог долазе „Жртве Алкохола“. То је некролог „Трезвености“ људима, који су пали под игом своје алкохолне навике и страсти. Редни број тих некролога само за ову годину досеже — 71, и ти некролози односе се само на Србију. За овим долази „У нанитом стању“. Описују се индивидуалне последице пијанства. Интересантна хроника, и штета је што се све то односи само на људе из Србије. После овог долази „Разно“ са врло интересантним и поучним садржином.

„Савезник“ опет даје један новни начин уређивања омладинских листова. До данас се у нас само певало и причало у омладинским листовима. Па и оно мало поуке што је било, то је било више апстрактно наклапање. Девиза овог листа је опет стварна поука из модерне науке и савременог напредног живота уз мото: „Мало, али вредно“. Почиње се са чланком о Доситеју. И његова филозофска слика изнесена је. Тако и треба. Нека омладина добро утуби лик овог српског великана, јер онај његов мудри и трезвени поглед, оно његово просто и ипак примамљиво држање, оно његово ведро чело — циљ је нашег народног типа. Проживео је наш Доситеј најразноврснија прикљученија и у своме народу и потуцајући се по белом свету, али све за народни идеал. Све што је радио радио је за ону народну масу која и дан дањи треба његове велике неге и његовог просветног кондирара. За овим долази четврти разговор о алкохолу („Утицај алкохола на мозак и живце“) од вредног и неуморног уредника, г. Др. Ђ. М. Ђ. Поповића. После овога наставак из другог броја „О летењу“ од г. Младена Т. Бе-

рића из Париза. Оба ова чланка су савремено изнесена популарно и поткрепљена илустрацијама. За овим долази чланак: „Рано устајање“, а за тим опет следи „Разно“ са ребусима и т. д.

Таман за наше народне и омладинске потребе. Ниједан учитељ не би смео бити непознат с овим радом. Та баш ту треба да се огледа она наша педагошка ходететика. Оснивајте слична друштва и међу ђацима основних школа (као што је случај у Швајцарској и Америци) и допринесите ма и један једини стварни прилог на олтар народне просвете. То ће бити од користи и вама и вашој породици, и вашој школи и вашем селу и вашем посрнулом и очајничком народу.

Др. Паја Р. Радосављевић.

Белешке.

Општи учитељски збор у Угарској. Покрет који је заталасао мађарско учитељство за побољшање својег материјалног стања, заинтересовао је у знатној мери и наше српско учитељство, у толико више што он пада баш сада, када је на дневном реду уређење и нашег дотационог питања. Наши српски зборови одредили су своје изасланике који треба да са неколицином посланика на државном сабору изађу пред министра председника и лично га замоле, да прихвати нашу ствар. Мислило се да се тај корак учини кад дотациона уредба буде послата горе, али су многи учитељи изјавили, да у овај мах не треба на то чекати, него поводом сазива опште земаљске учитељске скупштине, да и ми будемо присутни на тој скупштини и том приликом да наши изасланици оду и министру председнику. С тога је јављено председницима српских учитељских зборова, да изасланике својих зборова известе о томе и позову их, да и они оду у Будимпешту на дан велике земаљске учит. скупштине како би том приликом могли извршити и решење својих зборова. Можда тај момент неће бити баш у свему згодан, да се и наша ствар обави како би ми желели, али кад је већ општи покрет заталасао све кругове учитељске, треба да смо и ми тамо. За своју сталешку ствар треба сви да се с пуном енергијом заузмемо, па да и материјалне жртве

поднесемо, иако нам то баш не пада лако, али да се нисмо и до сад сложено заузели за своју ствар, не би ни ово постигли што смо до сад извојевали, а сад треба да идемо затим да и до краја задобијемо оно што нам припада и око чега смо се трудили.

„Српски учитељски конвикт у Новом Саду“ примио је у новембру о. г. од г. *Петика Павловића*, штампара у Вршцу 5 К. прилога. — Од г. *Душана Капића*, равн. учитеља у Нештину 8 К. чланарине. — Од г. *Милана Ђ. Косића*, управитељ — учитеља у Новом Саду 1 К. свечарског прилога. — Од гђе *Милице уд. Крстић Малетићашког*, опћинске забавиље у Варјашу, 5 К. прилога уместо венца на одар своје пок. мужу *Крстић*, учитељу у Турији. — Од гђе *Јелене Коњовићке* из Сомбора 10 К. чланарине за пок. мужа *Стеву*. — Од г. дра *Милоша Бокшана*, адвоката у Новом Саду 102 К. чланарине. — Од г. *Милана Ивковића*, трговца у Новом Саду 102 К. чланарине. — Од г. *Вељка П. Петровића*, учитеља у Земуну 1 К. од г. *Жарка Алексића*, учитеља у Ст. Футогу 1 К. од г. *Јована Драговића*, учитеља у Каменици 1 К. од г. *Ђорђа Прерадовића*, учитеља у Бешки 1 К. и од *Ђоке Михајловића*, учитеља у Новом Саду 2 К. свечарских прилога.

Срем за своје учитеље. У сремској жупанији, где су по закључку жупанијске области позване све опћине, да из властитих средстава помогну учитељству, већ се нашао леп број опћина, које су се овом позиву и одазвале. Тако то учинише трговиште *Вуковар*, градови *Земун* и *Митровица*, и сад се на њихов пример угледао град *Петроварадин*, поделивши свакоме учитељу особни доплатак од 100 круна, те опћина *Угриновци*, која је дала 120 круна особног доплатака. — У седници од 11. (24.) новембра о. г. а на предлог Луке Јовановића закључило је опћинско заступство у *Чоршановцима* једногласно, да се тамошњем учитељу г. *Јовану Гајићу* и учитељици госпођици *Евици Радиновићевој* од 1. јануара 1912. исплаћује из опћинске благајне учитељски доплатак свотом са 100 круна годишње.

Целибат учитељица у Бечу. Предлог да се допусти учитељицама да се могу удавати, примљен је у доњоаустријском сабору. Гласали су за њега немачке националисте, заступници трговачких комора, социјалне демократе. Присутне учитељице на галеријама

бурно се одазвале том закључку и френетички аплаудовале. Ово укидање важи за Беч. Посланик учитељ Сајц, тражио је после овога, да се допусти оним учитељицама које су морале напустити место због удаје, да могу опет доћи до својих места. Чудновато је да је целибат срушен прво тамо где је имао највише отпора. Сад — вели један чески лист — клерикали и клерикални сељаци кукају. Баш као и у нас за појањем.

Нови школски закон у Луцерну. У кантону Луцерну у Швајцарској примљен је летос нови школ. закон на којем се радило две године. Главна новина је у закону уважање седмог разреда у настави осн. школе; у земљорадничким крајевима остаће 6 разреда, али с обвезом да преко зиме иду деца још на два течаја. Максимум деце у једном разреду је 60 (пре је било 70). Spreма учитеља трајаће четири године. Плата учитељска је повишена; после 40 година службе учитељи и учитељице добивају мировину 65% од постигнуте плате.

Споменик руском педагогу Ушинском подићи ће се у Петрограду. На ту цел купе се прилози по целој Русији.

Клуб немачких земаљских посланика у Моравској решио је 7. нов. о. г. у својој седници, да се енергично заузме за уређење учитељских плата. Обзиром на велику невољу учитељску, клуб је решио да одмах на почетку саборског заседања пуну акцију покрене да се учитељима дозначи скупарински доплатак.

Енглеска за своју децу. Управа лондонског грофовства издала је наредбу, да основне школе не смеју бити удешене за више од 40 деце, а забавишта највише за 48 деце. — На девојачким школама у Лондону учи се у последња три годишта, како се негују мала деца телесно и душевно.

Реорганизација основне школе у Данској. Министар просвете сазвао је конференцију да се посаветује о реорганизацији школа а уз то о питању школског надзора. Комисија је довршила свој посао и подноси о свему мишљење министру. Један дански лист доноси као главније тачке из предлога комисије: 1. Уплив свештенства на школу престаје. Укида се надзор епископски и суперинтендантски. Пастори остају чланови месних школ. одбора, али вирилно председничко право њихово пре-

стаје. 2. За надзор здравствени у школи предлаже се, да се за сваку општину установи место школског лекара. 3. Служба учитеља у цркви је добровољна и његова приватна ствар.

Alfred Binet велики психолог и педагог француски умро је недавно у 54. год. Смрт његова велики је губитак за француску педагошку и психолошку науку којој је посветио сав свој живот. Био је уредник „L'Année psychologique“, где је објављивао своје научне радове и резултате својих научних покушаја. Издао је читав низ научних дела, од којих су чувена: „Увод у студију експерименталне психологије“, „Проучавање експерименталне психологије“, „Душевно умор“, „Експериментално студирање интелигенце“, „Ненормална деца“ и др. Он је био управитељ лабораторијума за физиолошку психологију на Сорбони у Паризу и може се рећи творац експерименталне педагогике у Француској. Пре 10 година примио се председништва „Слободног удружења за психолошку студију детета“ и био је душа том удружењу. Његовим подстицајем и под његовим надзором изводили се покушаји и посматрања деце памтења, душевног умора, деце интелигенције и т. д. У последње време нарочито се бавио проучавањем ненормалне деце и умно заостале, те се за ове његовим заузимањем основали у Паризу помоћни разреди, чему је посветио много рада и заинтересованости. Његово име остаће вазда у вези с развјетком психологије и експерименталне педагогике у Француској.

Учитељска криза у Италији. Министар просвете у Италији тврди, да тамо 822 школе постоје само на артији, јер се у њима не држи настава с тога што нема учитеља. Број учитељских кандидата спао је са 3500 на 2500. Министар држи да будући учитељи треба да се спремају на средњим а не учитељским школама.

Број учитеља и учитељица по разним државама износи:

	Учитеља	учитељица	учитељица %
У Сдруженим Државама . . .	6.300	76.348	92·3
У Енглеској . . .	16.200	66.300	71·5
У Италији . . .	18.600	21.800	63·5
У Француској . . .	65.370	49.400	46·7
У Аустрији . . .	51.500	20.000	28·7

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА